

Poradnik



**Być
Polakiem**
na obczyźnie

© Fundacja Wolność i Demokracja

© Aleksandra Majdzińska

© Wojciech J. Poczachowski

Konsultacja

Lilia Luboniewicz

Redakcja

Halina Wojnarska

Skład i opracowanie graficzne

detep.com.pl

ISBN 978-83-961116-6-1

Wydawca

Fundacja Wolność i Demokracja

Wstęp	5
Część I Jak się zachowywać, by godnie reprezentować kraj.	
Wskazówki dyplomatyczne	7
1. Polonia a polska mniejszość narodowa, czyli o różnicy między polską emigracją polityczną i ekonomiczną a polską grupą etniczną	8
2. Co to jest dyplomacja i jaka jest jej rola w życiu Polaków poza granicami kraju?	20
3. Stosunki dyplomatyczne między państwami; placówki dyplomatyczne i ich rola w reprezentowaniu Rzeczypospolitej Polskiej oraz zadania wobec Polonii, polskiej mniejszości narodowej i polskiego turysty	23
4. Co to jest racja stanu; dlaczego coś może być zgodne lub niezgodne z polską racją stanu?	28
5. Zachowanie dyplomatyczne	30
6. Co to jest protokół dyplomatyczny; kogo i jak obowiązuje; zasady protokołu dyplomatycznego; rangi dyplomatyczne	33
7. Co to jest dress code? Jak wygląda strój galowy?	38
8. Święta państwowe oraz sposób ich celebrowania. Obchody rocznic ważnych wydarzeń w dziejach Rzeczypospolitej	41
9. Uroczystości patriotyczne i rocznicowe, akademie: jak powinno się je obchodzić w siedzibie organizacji polskiej/polonijnej, szkółce polskiej; punkty programu, oprawa, język	47
10. Jak używać symboli narodowych i jak je prezentować zgodnie z prawem; kto może używać flagi państwowej z godłem; co to jest poczet flagowy?	51
11. Tytułatura, czyli jak się do kogo zwracać?	61

Część II Jak mówić i pisać, by być w zgodzie z zasadami obowiązującymi w polszczyźnie. Wskazówki językowe	65
1. Transkrypcja, transliteracja	66
2. Imię i nazwisko	70
3. Nazwy geograficzne	75
4. Wielka i mała litera	76
5. Liczebniki	83
6. Daty	91
7. Skróty i skrótowce	92
8. Szyk przydawki, czyli kulturalny attaché kulturalny	97
9. Korespondencja e-mailowa	98
10. Tautologia i pleonazm	100
11. Rekcja czasownika, czyli czasowniki rządzą!	101
12. Aneks	102

Polacy na świecie

Jedni opuszczali kraj za chlebem, inni w poszukiwaniu wolności, jeszcze inni donikąd nie wyjeżdżali, tylko granice Polski się zmieniały. Szacuje się, że na obczyźnie mieszka dziś blisko **20 mln Polaków** i osób polskiego pochodzenia, którzy przyznają się do związków z ojczyzną przodków. Stanowią oni ok. **35 proc. narodu polskiego**.

Żyją na wszystkich kontynentach. Największe skupiska polskie i polonijne są w Stanach Zjednoczonych, Kanadzie, Brazylii, Wielkiej Brytanii, Francji, Niemczech, na Litwie, w Rosji, na Ukrainie i Białorusi oraz w Australii.

Mieszkający na obczyźnie Polacy mają swoje zadania do spełnienia. Wśród nich można wymienić: budowanie i umacnianie polskiej tożsamości narodowej, pielęgnowanie polskiego dziedzictwa narodowego, zachowanie pamięci, kultury, tradycji i języka – nieodzownych elementów polskości – by przekazać je następnym pokoleniom.

Polonia i Polacy za granicą są najlepszymi ambasadorami Polski. To oni w swoich miejscach zamieszkania kształtują jej wizerunek, to ich działania mogą służyć promocji polskiej historii i spuścizny kulturowej, przyczynić do obrony jej dobrego imienia.

Aby dobrze reprezentować Polskę za granicą, trzeba znać jej dzieje, dbać o poprawność i czystość języka, szanować tradycje i symbole narodowe. Publikacja **„Być Polakiem na obczyźnie. Poradnik”** wychodzi naprzeciw potrzebie uzupełnienia wiedzy w tym zakresie. Dostarcza Polakom na stałe żyjącym poza granicami kraju, szefom i członkom polskich i polonijnych organizacji informacji na temat różnych aspektów kultywowania polskości.

Z rozdziału „Jak się zachowywać, by godnie reprezentować kraj. Wskazówki dyplomatyczne” czytelnik dowie się m.in., dlaczego rozróżnia się pojęcia Polonia i mniejszość polska, co to jest polska racja stanu, czemu poświęcone są polskie święta państwowe, jakie zasady obowiązują organizatora uroczystości okolicznościowych, jak powinni być ubrani ich uczestnicy, jak używać symboli narodowych zgodnie z prawem, jak należy zwracać się do ważnych osobistości.

Rozdział „Jak mówić i pisać, by być w zgodzie z zasadami obowiązującymi w polszczyźnie. Wskazówki językowe” przynosi wiedzę na temat poprawnej polszczyzny. Jego lektura pozwoli czytelnikowi m.in. zgłębić reguły rządzące transkrypcją i transliteracją, odmianą nazwisk, używaniem wielkiej i małej litery, miejscem przymiotnika względem rzeczownika, dowiedzieć się, jak się powinno tworzyć nazwy polskich organizacji, wydarzeń kulturalnych, festiwali, by być w zgodzie z językiem polskim, jak w przypadku Ukrainy powinny brzmieć polskie nazwy miejscowości, polskie imiona i nazwiska.

Mamy nadzieję, że pozycja ta okaże się przydatnym narzędziem w codziennej działalności polskiej i polonijnej i pozwoli jej czytelnikom uniknąć błędów na tym polu.

CZĘŚĆ I

**Jak się
zachowywać,
by godnie
reprezentować
kraj**

Wskazówki dyplomatyczne

Wojciech J. Poczachowski

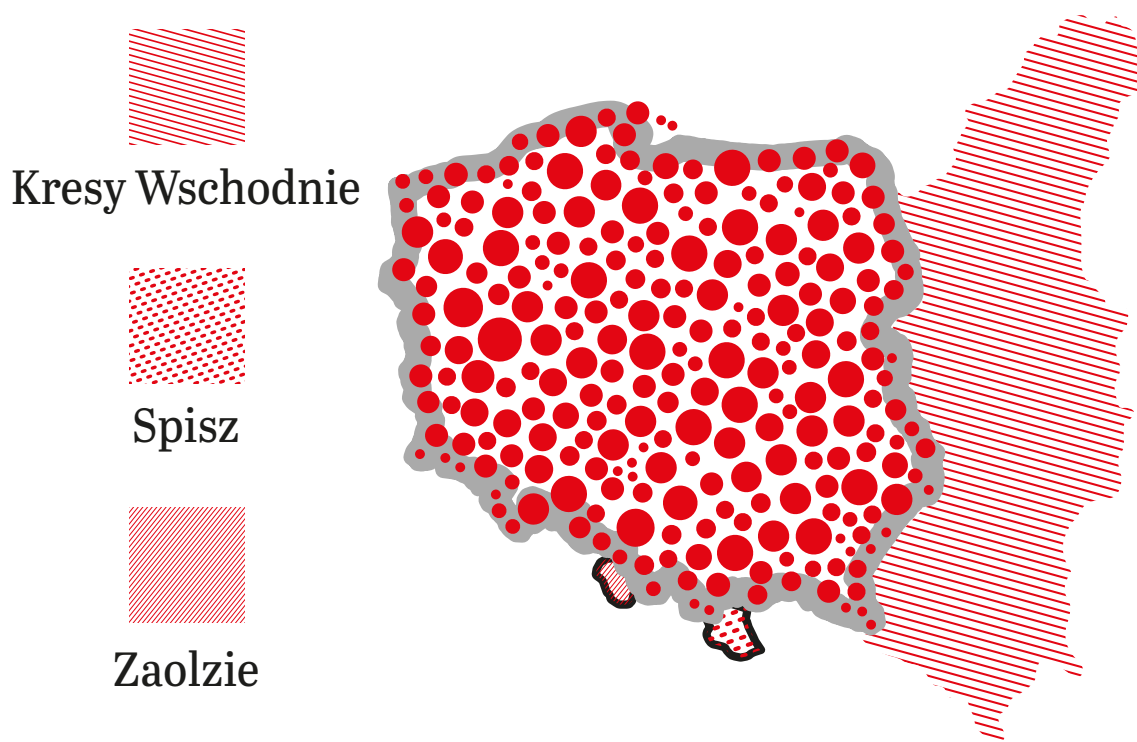
1.

Polonia a polska mniejszość narodowa, czyli o różnicy między polską emigracją polityczną i ekonomiczną a polską grupą etniczną

Rozróżniamy dwa określenia definiujące Polaków żyjących poza granicami Rzeczypospolitej Polskiej. Za podstawę owego rozróżnienia przyjmuje się: czy ludność określająca się jako Polacy zamieszkuje dany teren od stuleci, a poza administracyjnym obszarem Rzeczypospolitej znalazła się w wyniku zmian granic państwa polskiego, czy też przebywa na danym terenie w wyniku ruchów migracyjnych, to znaczy, czy opuszczając ziemię polskie – rozumiane także jako ziemię historycznie polskie – osiedliła się na terytorium innych państw, które nigdy nie wchodziły w skład państwa polskiego.

Polaków zamieszkujących ziemię, które wchodziły w skład Rzeczypospolitej przed rokiem 1772 (tzn. przed pierwszym rozbiorem) oraz te, które po odzyskaniu niepodległości Polska straciła w roku 1921 na rzecz Związku Sowieckiego (w efekcie pokoju ryskiego), i te, które w wyniku II wojny światowej odpadły od Rzeczypospolitej (w wyniku ustaleń alianckich na konferencjach w Jałcie i Poczdamie w 1945 roku) określamy nazwą „**polska mniejszość narodowa**”.

Zatem pod terminem „polska mniejszość narodowa” rozumiemy ludność etnicznie polską autochtoniczną, zamieszkującą obszary, które w wyniku zmiany granic politycznych nie należą już dziś do Polski. Żyjący tam Polacy nigdy nie wyjechali z kraju, tylko z przyczyn od siebie niezależnych znaleźli się poza jego granicami i sami uważają się za Polaków autochtonicznych, miejscowych.



Po zmianach granicznych w 1945 roku istnieją trzy skupiska polskich autochtonów poza granicami Polski. Tereny, które zamieszkują, to:

- **Zaolzie:** część Śląska utraconego w średniowieczu; Polska w 1945 roku odzyskała ziemie śląskie, jednak poza Polską pozostało przede wszystkim Zaolzie z ludnością należącą do śląskiej podgrupy narodu polskiego, natomiast imigranci polscy z Galicji, występujący głównie w Ostrawie, niemal całkowicie zostali zasymilowani przez Czechów; zaolziańscy autochtoni utworzyli rozwinięte polskie zaplecze kulturalne, obejmujące polskie szkolnictwo, organizacje i media
- **Spisz:** utracony w 1769 roku, pod koniec XIX wieku ludność polska została tam częściowo zasymilowana przez Słowaków
- **Kresy Wschodnie,** tzn. wschodnie ziemie dawnej Rzeczypospolitej, utracone w latach 1772-1795 w wyniku rozbiorów, zagrabione przez Rosję i Austrię, częściowo odzyskane w latach 1918-1921 i ponownie utracone w latach 1939-1945 na rzecz Związku Sowieckiego. Stąd są Polacy na Litwie, Łotwie, Ukrainie, Białorusi i w Mołdawii.

POLONIA, MNIEJSZOŚĆ POLSKA, EMIGRACJA

Z kolei Polaków, którzy z powodów politycznych bądź ekonomicznych znaleźli się na terenie suwerennych państw, gdzie osiedli i zorganizowali swoje życie polskiej emigracji w ramach struktur państw osiedlenia, określa się mianem **diaspory polskiej, potocznie zwanej „Polonią”**, od łacińskiego słowa *Polonia*, oznaczającego Polskę. Zatem Polonia to polska emigracja zamieszkująca kraje i obszary, które nigdy nie wchodziły w skład państwa polskiego.

Największe skupiska Polonii znajdują w takich krajach jak USA, Wielka Brytania, Francja, Australia, Kanada, Brazylia, Argentyna czy Niemcy.



*Termin **emigracja** wywodzi się z języka łacińskiego emigratio, które oznacza wychodźstwo. Pojęciem tym określa się dobrowolne opuszczenie kraju ojczystego, a także ludzi, którzy go opuścili, by zamieszkać w wybranym innym, gdzie świadomie tworzą społeczność odwołującą się do swego narodowego pochodzenia i kultywując swą tożsamość narodową, zachowując odrębność narodową i kulturową. Zatem emigracja to forma migracji ludzi, a emigranci to wychodźcy ze swej ojczyzny z powodów bądź to politycznych, bądź ekonomicznych.*

Emigracja polityczna

jest efektem utraty niepodległości bądź suwerenności przez państwo, ograniczenia praw obywatelskich w kraju ojczystym, nieakceptowania istniejącego porządku politycznego i zagrożenia represjami ze względu na poglądy (polityczne, religijne) lub działalność opozycyjną wymierzoną w panujący reżim lub okupację.

Emigracja ekonomiczna

inaczej zarobkowa – to według Encyklopedii PWN „stała lub czasowa zmiana miejsca pobytu podyktowana względami ekonomicznymi”. Ci, którzy się na nią decydują – z powodu słabej kondycji gospodarczej swojego kraju, skutkującej brakiem pracy lub głodowymi zarobkami – gdzie indziej próbują znaleźć zatrudnienie, by zapewnić sobie godne życie.

Emigracja może być korzystna dla kraju przyjmującego lub sprzeczna z jego narodowym interesem. Emigranci organizują się na obczyźnie, powołują do życia instytucje polityczne pozwalające im realizować swoje narodowe, polityczne i ekonomiczne interesy. Mogą tworzyć lobby na rzecz własnych interesów lub interesów ojczyzny, którą opuścili. Na ogół aktywność emigrantów skupia się na realizacji obu, traktowanych jak integralny cel działalności emigracyjnej.

W odniesieniu do ziem polskich zarówno w okresie zaborów, jak i w czasach PRL określenie emigracji ekonomicznej jest niezbyt precyzyjne, bowiem pewną rolę przy podejmowaniu decyzji o wyjeździe odgrywały także względy polityczne.

Polska celem emigracji

Rzeczpospolita Polska przez stulecia sama była celem emigracji narodów z całej Europy, a także spoza niej. Szeroką falą przybywali do Polski Żydzi, szukając w tym tolerancyjnym kraju schronienia przed prześladowaniami, których doświadczali w większości państw europejskich. Szerokim strumieniem imigrowali Niemcy, Szkoci, Holendrzy, Francuzi, Rosjanie i wiele innych narodów europejskich, szukając w Rzeczypospolitej bądź to schronienia przed prześladowaniami religijnymi i politycznymi, bądź lepszych warunków życia; warto pamiętać, iż Polska przez prawie dwa wieki była europejskim mocarstwem i jednym z najbogatszych państw świata. Fala imigracji kurczyła się wraz z malejącym znaczeniem Rzeczypospolitej na polu międzynarodowym i związanym z tym ubożeniem państwa. Ale nawet w okresie zaborów – choć mocno ograniczona – imigracja do Polski nie ustała. O skali tego zjawiska świadczy wciąż spory jeszcze odsetek obco brzmiących nazwisk wielu Polaków.

W wyniku utraty niepodległości Rzeczypospolitej u progu wieku XIX zjawisko uległo odwróceniu: przy minimalnej imigracji, zaczęła się na wielką skalę tworzyć emigracja – zarówno polityczna, jak i ekonomiczna.

Dlaczego Polacy emigrowali?

Polacy opuszczali ojczyznę albo z konieczności, albo z wyboru. Na przestrzeni lat zmieniały się kraje, do których wyjeżdżali, powody tych wyjazdów i ich charakter. Burzliwe dzieje Polski sprawiły, że możemy mówić o kilku falach emigracji:

- w XIX wieku emigrowali uchodźcy po powstaniach narodowych – listopadowym, styczniowym – głównie do Francji, Wielkiej Brytanii, Szwajcarii, Niemiec i Ameryki Północnej
- w II połowie XIX wieku, aż do 1939 roku była to głównie emigracja zarobkowa, przede wszystkim do Francji, Belgii i Niemiec, a także chłopów do Stanów Zjednoczonych, Kanady, Brazylii i Argentyny
- w XX wieku Polacy wyjeżdżali w związku z II wojną światową: po klęsce wrześniowej w 1939 roku oraz w wyniku zdrady jałtańskiej w 1945
- z kraju emigrowali polscy Żydzi w różnych falach i okresach, przed wojną i po niej, najwięcej w czasie tzw. emigracji marcowej lat 1968–1971
- kolejna fala to emigracja z przyczyn ekonomicznych i politycznych w latach 80.
- a także emigracja zarobkowa po roku 1989, głównie do Wielkiej Brytanii, Irlandii, Niemiec, Austrii, Włoch, Kanady i Stanów Zjednoczonych.

Polska emigracja polityczna

Pierwsza fala emigracji politycznej to lata 1831–1832, czyli Wielka Emigracja jako skutek klęski powstania listopadowego. Było to zjawisko – jak na ówczesne czasy – o skali masowej i ewidentnie politycznym charakterze; właśnie dlatego do historii przeszło pod nazwą Wielkiej Emigracji. Potem były lata 1846, 1848–1849 oraz rok 1864. Wskutek klęsk politycznych powstania krakowskiego, Wiosny Ludów i wreszcie powstania styczniowego wciąż odpływali z Polski ci, którzy przeżyli i uciekali przed bądź to moskiewskimi, bądź austriackimi lub pruskimi prześladowaniami. A przede wszystkim po to, aby kontynuować, w warunkach emigracji, walkę o niepodległość.

Polska emigracja ekonomiczna



Jednak już w drugiej połowie wieku XIX – wskutek polityki ekonomicznej państw zaborczych – zaczęło się nowe zjawisko na ziemiach polskich: emigracja ekonomiczna, czyli migracja najbiedniejszych Polaków, określana w polskiej tradycji terminem „za chlebem”. Dotyczyła wszystkich zaborów, choć możliwości emigracji z zaboru rosyjskiego były relatywnie najsłabsze; przede wszystkim z powodu przepisów, a także straszliwej biedy mieszkańców tego zaboru.

Z obszaru zaboru pruskiego odbywała się swego rodzaju emigracja wewnętrzna, polegająca na emigracji Polaków z terenów zaboru w głąb Niemiec, przede wszystkim do świetnie prosperujących wówczas zagłębi przemysłowych: Zagłębia Ruhry i Górnego Śląska. O ile Zagłębie Górnośląskie było obszarem zamieszkanym w dużej mierze przez miejscową ludność polską (Ślązaków świetnie się już organizujących w ramach swej narodowej, religijnej i kulturowej odrębności), o tyle Zagłębie Ruhry było obszarem *stricte* niemieckim, stąd licznie osiedlający się tam Polacy tworzyli silne skupiska polonijne, organizujące się w stowarzyszenia o charakterze społecznym, kulturalnym i finansowym (banki polskie i samopomocowe instytucje finansowe).

Największy odsetek polskiej emigracji ekonomicznej w drugiej połowie XIX wieku pochodził z zaboru austriackiego, czyli z Galicji, a następnie z zaboru pruskiego. W tamtym okresie jedynym praktycznie celem polskich emigrantów ekonomicznych były Stany Zjednoczone Ameryki Północnej bądź też niemieckie Zagłębie Ruhry w Nadrenii i Westfalii. Skala tej emigracji była tak wielka, iż w wyniku osiedlania się Polaków w Stanach Zjednoczonych Ameryki Północnej (licząc wszystkie fale emigracji, czyli do roku 1914, następnie w okresie międzywojennym oraz po

II wojnie światowej) polska diaspora na początku XXI wieku stanowi tam najliczniejszą Polonię ze wszystkich krajów świata i liczy prawie 10 mln Polonusów (dokładnie: 9 962 334), co stanowi 3,3 proc. ogółu mieszkańców Stanów Zjednoczonych; ok. 600 tys. amerykańskich Polaków używa języka polskiego na co dzień.

Z kolei w wyniku fal emigracyjnych do Niemiec (od wieku XIX do 2. połowy XX) kraj ten zamieszkuje – zależnie od źródła danych – od 2,5 do 3 mln Polaków. Wynika to z faktu, iż na ziemiach polskich fala emigracji zarobkowej najwcześniej ogarnęła zabór pruski, skąd w latach 1872-1895 wyemigrowało ok. 730 tys. osób – początkowo głównie do USA, zaś u schyłku XIX stulecia w obrębie państwa niemieckiego. Bezpośrednio przed wybuchem I wojny światowej z ziem polskich wyemigrowało ok. 600 tys. osób, wśród których większość stanowili robotnicy zatrudnieni w Niemczech; z kolei emigranci z zaborów rosyjskiego i austriackiego w większości kierowali się za ocean.

Ilu Polaków wyjechało „za chlebem”

Szacunkowo można przyjąć, że emigracja zarobkowa z ziem polskich objęła ok. dziesięć procent ogółu ludności sprzed I wojny światowej. Wybuch tej wojny wprowadził zasadnicze zmiany w kwestiach zewnętrznych ruchów migracyjnych, na co wpłynęły: mobilizacja do armii państw zaborczych ok. 3,2 mln żołnierzy — mieszkańców ziem polskich; dobrowolne lub przymusowe wywiezienie do Rosji ok. 1,2 mln osób, na ogół wraz z ewakuowanymi przedsiębiorstwami i instytucjami; przymusowa rekrutacja robotników do pracy w Niemczech; masowe ucieczki ludności z Galicji przed zbliżającymi się wojskami rosyjskimi, a wreszcie uniemożliwienie powrotu do kraju reemigrantom zza oceanu i robotnikom sezonowym z Niemiec. W sumie migracje wywołane przez dobrowolne lub przymusowe wychodźstwo w ciągu czterech lat wojny były w przybliżeniu równe migracjom okresu 1871-1913.

Jeszcze przed odzyskaniem niepodległości w roku 1918 i powstaniem niepodległej Polski rozpoczęły się masowe powroty ludności cywilnej i jeńców wojennych, które nasiliły się w latach 1919-1922, kiedy to granice Polski przekroczyło ok. 4,2 mln osób, głównie z Rosji i Niemiec, a w tej liczbie byli też cudzoziemcy powracający tranzytem do swych ojczyzn. Do Polski wróciła tylko niewielka część wychodźców zarobkowych, m.in. z USA do 1925 roku przybyło ich ok. 140 tys.

Ponowny wzrost zainteresowania emigracją zarobkową był spowodowany zniszczeniami wojennymi w przemyśle i rolnictwie, odwlekaniem reformy rolnej i stosunkowo wysokimi cenami ziemi. Jednak w okresie międzywojennym wiele państw, do których tradycyjnie emigrowali mieszkańcy ziem polskich, zmieniło swoją politykę imigracyjną, co ograniczyło liczebność imigrantów, głównie do USA.

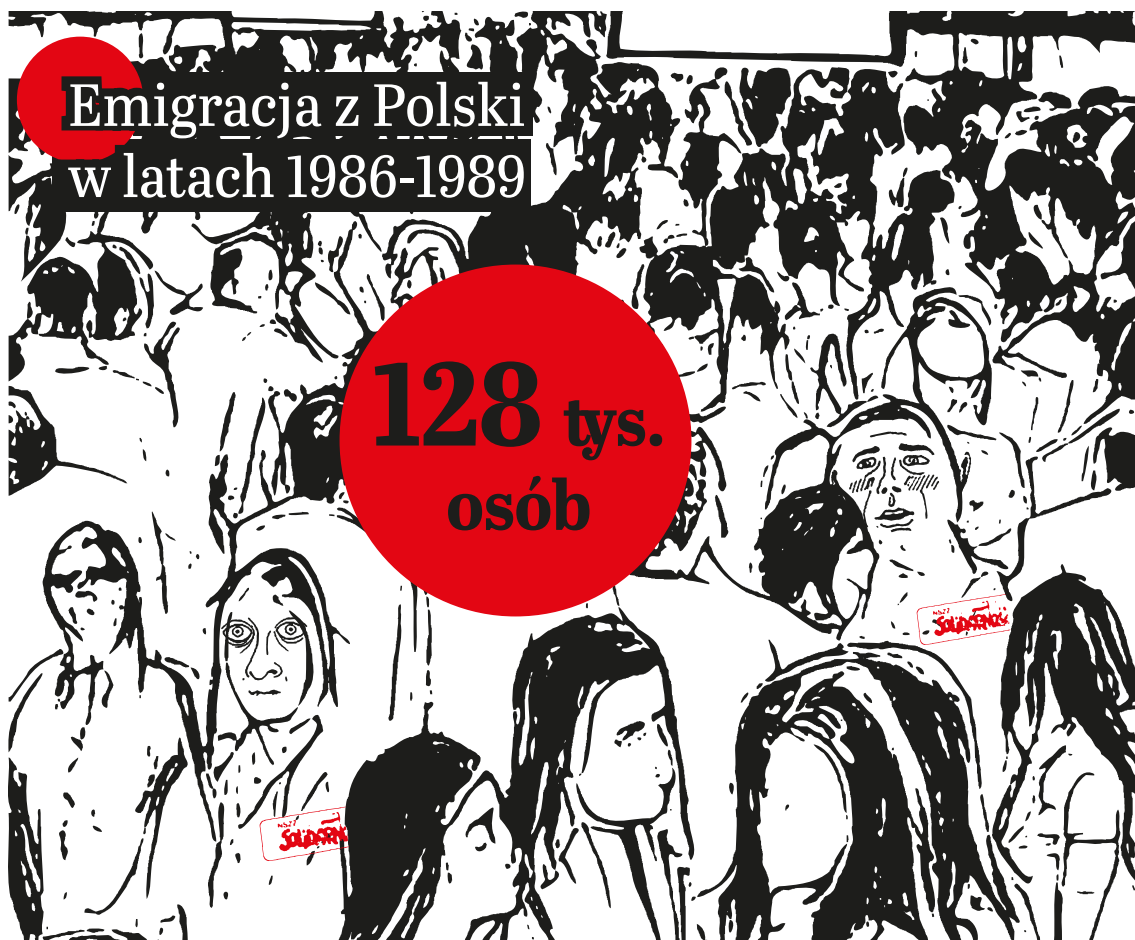
Przejęciowo otworzyły się bądź rozszerzyły nowe rynki pracy i osadnictwa, m.in. we Francji i Belgii, w Argentynie i Palestynie. W latach 1919–1925 z Polski za ocean wyemigrowało prawie 350 tys. osób, spośród których większość wyjechała do USA – ok. 200 tys., po ok. 30 tys. osiedliło się w Argentynie i Kanadzie, a także w Palestynie – głównie Żydzi oraz Polacy żydowskiego pochodzenia. Na emigrację kontynentalną w tym okresie udało się ok. 385 tys. osób, przede wszystkim do Francji i Belgii – ok. 210 tys. oraz do Niemiec – ok. 163 tys. osób. Emigracja do Niemiec miała w ogromnej większości charakter sezonowy – wyjeżdżali przeważnie robotnicy rolni, więc straty migracyjne spowodowane emigracją kontynentalną były niższe niż uczynione wychodźstwem zamorskim. W latach 1926–1930 liczba emigrantów z Polski znacznie wzrosła, natomiast w okresie wielkiego kryzysu gospodarczego z lat 1930–1935 nastąpił ogromny spadek emigracji i wzrost reemigracji do Polski; sytuacja ta niewiele się zmieniła w okresie ożywienia pokryzysowego lat 1936–1939.

Emigracja zarobkowa z Polski w latach 1918-1938



Ogółem w latach 1918-1938 z Polski na emigrację zarobkową udało się ponad 2,2 mln osób, z czego ok. 61 proc. do krajów europejskich i ok. 39 proc. do krajów zamorskich; po uwzględnieniu reemigracji straty migracyjne II Rzeczypospolitej Polskiej wyniosły ok. 1,05 mln osób, co dawało przeciętną roczną ok. 52 tys., podczas gdy przeciętna roczna strata w latach 1871-1913 wynosiła ok. 70 tys. ludzi.

Migracje powojenne



W czasie II wojny światowej i bezpośrednio po niej nastąpiły masowe migracje ludności poza granice Rzeczypospolitej, związane z działaniami wojennymi, skutkami polityki ludnościowej państw okupacyjnych, a następnie decyzjami tzw. zwycięskich mocarstw w sprawie powojennego ładu w Europie. Efektem były przemieszczenia ludności na ziemiach polskich lat 1939-1950, deportacje, emigracje polityczne z ziem polskich, reemigracja. Od przełomu lat 40. i 50., kiedy zakończyły się te procesy, migracje zewnętrzne ludności Polski uległy znacznemu spadkowi. Wpłynęło na to zarówno zapotrzebowanie na siłę roboczą w rozwijającym się

krajowym przemyśle, jak też zablokowanie możliwości migracyjnych przez władze komunistyczne, a także tzw. zimna wojna między obu blokami politycznymi.

Mimo to tylko w latach 1951–1960 za granicę wyemigrowało ponad 370 tys. osób, a do kraju wróciło ok. 280 tys. Migracje te jednak nie miały charakteru ściśle zarobkowego, ale raczej polityczny, i w większości rozpoczęły się po październikowym przesileniu politycznym w roku 1956. Była to z jednej strony akcja łączenia rodzin niemieckich, tzn. wyjazdy do RFN, jak też emigracja ludności żydowskiej, głównie do Izraela, oraz przyjazdy tzw. repatriantów, czyli w rzeczywistości ekspatriantów, ze Związku Sowieckiego.

Dopiero w latach 1960–1970 przeważały migracje zarobkowe, przy czym liczba wyjeżdżających z Polski była prawie 10-krotnie większa niż reemigracja. Nieznaczna liberalizacja przepisów paszportowych w kolejnej dekadzie, czyli w latach 70., sprawiła, że w latach 1971–1980 nastąpił wzrost emigracji zarobkowej, a przewaga wyjazdów nad powrotami wyniosła prawie 210 tys. osób.

Lata 80. – od momentu powstania NSZZ „Solidarność” poprzez stan wojenny aż po rok 1989, czyli obrady tzw. okrągłego stołu – stanowiły nowe otwarcie w rzeczywistości migracyjnej Polski. Już w chwili wprowadzenia w Polsce stanu wojennego 13 grudnia 1981 roku poza granicami kraju pozostawało ok. 500 tys. obywateli polskich, głównie emigrantów zarobkowych; część z nich wystąpiła o zezwolenie na pobyt stały na Zachodzie, podając jako powód motyw polityczny. Jednak większość z tych osób po kilku latach wróciła do Polski, do czego przyczyniły się zarówno nostalgia za krajem, trudności w uzyskaniu statusu uchodźcy politycznego, jak i problemy z adaptacją w obcej rzeczywistości.

Po – jedynie formalnym – zniesieniu stanu wojennego w roku 1983 władze komunistyczne tolerowały zarówno wychodźstwo zarobkowe, które pozwalało na ekonomiczne wzmocnienie rodzin polskich w zniszczonym przez komunistów gospodarstwie kraju, jak też wychodźstwo polityczne, które traktowano jako formę osłabienia siły opozycji antykomunistycznej w PRL; tylko w latach 1986–1989 wyemigrowało z Polski ponad 128 tys. osób.

Mniej wraca, niż wyjeżdża

Zmiany ustrojowe po 1989 roku, czyli powolne odzyskiwanie niepodległości przez Polskę, powrót do gospodarki wolnorynkowej i gwarancje wolności osobistej obywateli, a także zniesienie przez wiele państw obowiązku wizowego wobec Polaków, napływ kapitału oraz wzrost gospodarczy wpłynęły na powrót części wychodźców. W rezultacie ujemne saldo migracji zewnętrznej, wynoszące w latach 1986-1990 ok. 136 tys. osób, w latach 1991-1995 zmniejszyło się do ok. 80 tys.; w okresie tym wśród prawie 118 tys. emigrujących na stałe z Polski nadal największy odsetek stanowiły osoby udające się do Niemiec: – ok. 80 tys., do USA – ok. 12,6 tys. oraz Kanady – ok. 7,3 tys. osób.

W kolejnych latach emigracja z Polski na pobyt stały ustabilizowała się i wynosiła w skali roku ok. 20-25 tys. osób. Jednak oficjalne polskie statystyki nie rejestrują obywateli polskich wyjeżdżających formalnie na czas krótki (parę miesięcy) i przedłużających swój pobyt za granicą zarówno w krajach Unii Europejskiej, jak i w niektórych państwach amerykańskich, m.in. w USA i Kanadzie, do kilku lat.

Reasumując, w latach 1944-1995 bilans migracji zagranicznych mieszkańców Polski jest zdecydowanie ujemny: nadwyżka emigracji nad reemigracją wynosi prawie 1,2 mln osób.

Paradoksalnie po II wojnie światowej migracje zarobkowe stanowiły relatywnie niewielką część ogólnej liczby osób wyjeżdżających z Polski. Dopiero przemiany po 1989 roku sprawiły, że stopniowo migracje zagraniczne ludności Polski upodobiły się do normalnej w wolnym świecie cyrkulacji siły roboczej. Po przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej w roku 2004 poszczególne kraje unijne zaczęły stopniowo otwierać swoje rynki pracy dla Polaków. Najwięcej obywateli polskich legalnie znalazło zatrudnienie w Irlandii, Wielkiej Brytanii, Niemczech, Włoszech, Holandii, Norwegii i Hiszpanii.

Ilu Polaków mieszka poza Polską



Liczebność Polonii i Polaków za granicą jest różnie oceniana. Wynika to ze stosowania różnych kryteriów, takich jak urodzenie w Polsce, pochodzenie wieloetniczne, znajomość języka polskiego czy deklarowana świadomość pochodzenia. W niektórych państwach przeprowadzane są spisy ludności, w innych prowadzone tylko ogólne szacunki.

Według danych, którymi dysponuje Stowarzyszenia „Wspólnota Polska”, poza terytorium Rzeczypospolitej mieszka obecnie ok. 21 mln Polaków i osób pochodzenia polskiego. Jedna trzecia z tej grupy to Polacy urodzeni i ukształtowani w Polsce, reszta to osoby polskiego pochodzenia o różnym stopniu więzi z polskością.

Polonia i Polacy za granicą plasują się na szóstym miejscu w świecie pod względem liczebności w stosunku do ludności kraju ojczystego.

2.

Co to jest dyplomacja i jaka jest jej rola w życiu Polaków poza granicami kraju?



Dyplomacja jest instrumentem, za którego pomocą państwo wyraża i prowadzi swą politykę zagraniczną w stosunkach zewnętrznych; to także działalność organów państwa i jego przedstawicielstw za granicą w celu ochrony i realizacji jego interesów zewnętrznych w sposób pokojowy.

W podstawowym znaczeniu dyplomacja to oficjalna działalność organów państwowych o kompetencjach w sferze stosunków międzynarodowych, głównie przedstawicieli dyplomatycznych, realizujących zewnętrzne funkcje państwa zapewniające ochronę jego praw i interesów oraz jego obywateli za granicą. Działalność ta dotyczy oficjalnych stosunków państwa z innymi państwami, a zmierza do realizacji celów, jakie stawiają sobie kierownicze organy władzy państwowej. Cele te odzwierciedlają się w polityce zagranicznej państwa.

Poprzez dyplomację rozumieć należy także opierający się na założeniach naukowych zespół metod i środków realizujących sztukę osiągania celów polityki zagranicznej państwa, prowadzenia i utrzymywania stosunków między państwami, zwłaszcza prowadzenia rokowań i zawierania traktatów. Dyplomacja to także czynności prowadzone między państwami w celu zawarcia umów handlowych oraz pozyskania wsparcia wojskowego dla reprezentowanego kraju.

Dyplomacja wiąże się też z rozwiązywaniem w pokojowy sposób problemów między państwami. Dwa tysiące lat temu rzymski prawnik i filozof Cynceron powiedział: „Istnieją dwa sposoby rozstrzygania sporów: jeden za pomocą argumentów, drugi przy użyciu siły; a ponieważ pierwszy z nich jest właściwy człowiekowi, a drugi dzikim zwierzętom, należy uciec się do drugiego sposobu tylko wówczas, gdy nie możemy użyć pierwszego”. Zatem dyplomacja jest sztuką poszukiwania możliwego do przyjęcia dla stron negocjacji kompromisu, inaczej mówiąc: siła argumentów, a nie argument siły – oto kwintesencja dyplomacji.

Z kolei służba dyplomatyczna i służba konsularna, czyli dyplomaci, to dysponujący odpowiednimi kwalifikacjami zespół ludzi oraz aparat organizacyjny Ministerstwa Spraw Zagranicznych oraz stałych misji dyplomatycznych, realizujący cele i zadania polityki zagranicznej państwa i stanowiący wyodrębnioną służbę państwową wchodzącą w skład naczelnej administracji państwowej. Dyplomaci pracują głównie w ambasadach i konsulatach, gdzie w razie potrzeby pomagają obywatelom państw, które reprezentują.

Pierwotną formą dyplomacji była wymiana posłów w celu przekazania i wyjaśnienia przekazu mocodawcy lub wynegocjowania jakiegoś porozumienia, np. o zakończeniu wojny. Również od najdawniejszych czasów datuje się zwyczaj wysyłania specjalnych posłów w misjach ceremonialnych, np. z okazji koronacji, ślubów czy pogrzebów przywódców innych państw. Dyplomację uprawiały już w starożytności takie państwa jak Chiny, Persja, Asyria, Indie, Babilon, Grecja, Rzym; w wiekach średnich dyplomacja kwitła w Bizancjum. Pierwotną i najstarszą formą dyplomacji były misje specjalne – doraźne i krótkotrwałe, reprezentujące państwa wysyłające – które przez tysiąclecia były jedynym rodzajem kontaktów dyplomatycznych między państwami. Pewną stabilność form osiągnęły stosunki dyplomatyczne

w starożytnej Grecji, gdzie państwa-miasta tak często wymieniały misje specjalne, że nabrały one niemal charakteru stałych stosunków dyplomatycznych.

Kolejna forma dyplomacji to stałe misje dyplomatyczne, a wraz z nimi nowożytna dyplomacja zawodowa, która narodziła się w wieku XV w miastach-republikach włoskich: Wenecji, Mediolanie, Genui, Florencji. Stamtąd też wywodzi się praktyka ustanawiania stałych poselstw, która następnie rozpowszechniła się w całej Europie. Warto wiedzieć, iż jednym z pierwszych państw ustanawiających relacje na poziomie poselstw – jak w średniowieczu zwano ambasady – była Polska: w roku 1412 nasz kraj jako pierwszy na świecie zawarł stosunki dyplomatyczne z Turcją i jednocześnie z krajem muzułmańskim. Jako że Turcja w latach 1795-1918 oficjalnie nie uznawała rozbiorów Rzeczypospolitej, w roku 2012 oba państwa obchodziły 600-lecie nieprzerwanych stosunków dyplomatycznych – najstarszych relacji na tym poziomie w Europie.

Pierwsze stałe ambasady w nowoczesnym rozumieniu zostały utworzone przez państwa włoskie w latach 1450-1460. Polska zaczęła wysyłać swe pierwsze długotrwałe poselstwa w XV i XVI wieku, a wśród większości państw europejskich stałe misje dyplomatyczne rozpowszechniły się dopiero w wieku XVII, zwłaszcza po zawarciu traktatu westfalskiego (1648). Ukształtowanie się stałych misji dyplomatycznych pociągnęło z kolei za sobą konieczność rozwoju prawa dyplomatycznego: procedury, ceremoniału rozpoczęcia i zakończenia misji, instytucji przywilejów i immunitetów dyplomatycznych, zasad kurtuazji i precedencji (pierwszeństwa) oraz rozwój wewnętrznych organów państwa koordynujących pracę stałych misji zagranicznych, czyli w dzisiejszym rozumieniu ministerstw spraw zagranicznych.

Obecnie najistotniejszą podstawą prawną w dyplomacji jest *Konwencja wiedeńska o stosunkach dyplomatycznych*. Uporządkowała, rozszerzyła i skodyfikowała w formie traktatowej obowiązujące wcześniej zwyczajowe normy prawa dyplomatycznego.

3.

Stosunki dyplomatyczne między państwami; placówki dyplomatyczne i ich rola w reprezentowaniu Rzeczypospolitej Polskiej oraz zadania wobec Polonii, polskiej mniejszości narodowej i polskiego turysty

Najwyższą formą oficjalnych stosunków międzypaństwowych są **stosunki dyplomatyczne**. Stanowią one realizację prawa legacji każdego państwa i służą wykonywaniu jego polityki zagranicznej. Mają charakter dwustronny, wzajemny i dobrowolny – ich nawiązanie może nastąpić wyłącznie w drodze porozumienia obu zainteresowanych państw stron. Zazwyczaj liczba nawiązanych stosunków dyplomatycznych jest odzwierciedleniem potencjału państwa w tej dziedzinie, jak i jego możliwości ekonomicznych w zakresie ich utrzymywania.

Stosunki dyplomatyczne są pochodną prawa, chociaż jako forma oficjalnej komunikacji towarzyszą państwom od początków ich istnienia – przez długi czas opierały się wyłącznie na zwyczaju międzynarodowym, względnie na kurtuazji międzynarodowej. Dopiero w XIX wieku zawarto pierwsze porozumienia w tej dziedzinie: w roku 1815 na kongresie wiedeńskim przyjęto tzw. regulamin wiedeński, dotyczący klas pierwszeństwa (precedencji) przedstawicieli dyplomatycznych, uzupełniony następnie w 1818 roku tzw. Protokołem akwizgrańskim.

Współcześnie obowiązująca, kompleksowa regulacja z zakresu tzw. prawa dyplomatycznego została stworzona przez Komisję Prawa Międzynarodowego przy ONZ; w wyniku jej prac kodyfikacyjnych 18 kwietnia 1961 roku podpisano *Konwencję wiedeńską o stosunkach dyplomatycznych*, która weszła w życie 24 kwietnia 1964 roku; Polska ratyfikowała ją 19 maja 1965 roku. Konwencja ta stanowi aktualnie podstawową regulację w swojej dziedzinie. Zgodnie jednak z jej preambułą w sprawach, które nie zostały w niej wyraźnie uregulowane, nadal należy stosować dotychczas obowiązujące normy prawa zwyczajowego. Poza *Konwencją* niektóre państwa



wprowadzają regulacje szczególne, dotyczące wybranych kwestii w stosunkach dwustronnych, np. rozszerzenia przywilejów i immunitetów dyplomatycznych.

Państwa, które łączą określone więzi lub wspólne interesy, mogą, ale nie muszą, nawiązać ze sobą stosunki dyplomatyczne. Zazwyczaj czynią to w formie dwustronnej umowy międzynarodowej. Nawiązanie stosunków dyplomatycznych jest warunkiem niezbędnym do ustanowienia stałego przedstawicielstwa dyplomatycznego, nie oznacza jednak konieczności jego ustanawiania. Zatem liczba państw, które nawiązały stosunki dyplomatyczne, jest większa od liczby państw, które utrzymują stałe przedstawicielstwa dyplomatyczne. W praktyce możliwe jest także ustanowienie stałego przedstawicielstwa dyplomatycznego bez wcześniejszego nawiązywania stosunków dyplomatycznych. Powoduje to jednak równoczesne automatyczne nawiązanie stosunków dyplomatycznych bez osobnego porozumienia w tym celu.

Odmienne jest w przypadku dyplomatycznej misji specjalnej – czasowej – do której funkcjonowania utrzymywanie stosunków dyplomatycznych nie jest niezbędne. Pierwszą oznaką kryzysu między państwami jest zawieszenie lub zerwanie

stosunków dyplomatycznych. Zależy to od woli państwa, które – inaczej niż przy ich nawiązywaniu – decyduje o tym bez potrzeby zgody drugiej strony, czyli jest to tzw. akt jednostronny. Współcześnie do zerwania lub zawieszenia stosunków dyplomatycznych dochodzi dość rzadko, zazwyczaj w sytuacji wyjątkowo poważnego naruszenia prawa międzynarodowego, godności lub interesów drugiego państwa. Nie stoi to na przeszkodzie ich ponownego nawiązania, gdy sytuacja między oboma państwami się unormuje.

Utrzymywanie stosunków dyplomatycznych nie należy traktować jako oznaki „przyjacielskich” stosunków. Jest to jedynie oficjalna forma komunikacji między dwoma państwami, których kontakty mogą być w bardzo różnym stanie. Zdarza się, iż nawet mimo trwającego konfliktu zbrojnego przeciwne strony nadal utrzymują stosunki dyplomatyczne, choć zazwyczaj konflikt taki prowadzi do ich zawieszenia.

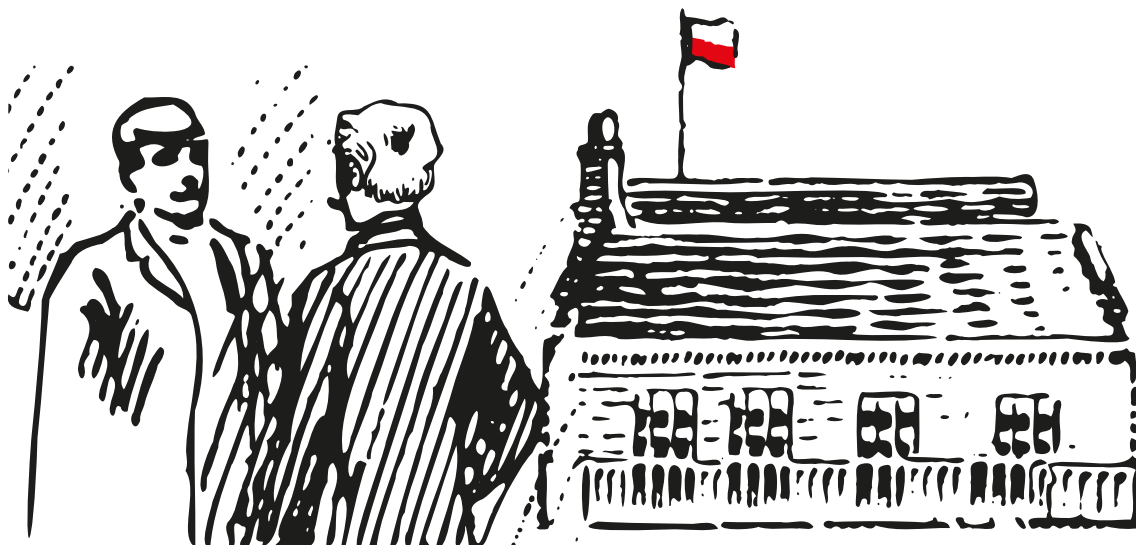
Od stosunków dyplomatycznych należy odróżnić stosunki konsularne, choć współcześnie częściej niż w przeszłości dochodzi do ich wzajemnego przeplatania. Te pierwsze koncentrują się na relacji z najwyższymi władzami drugiego państwa. Natomiast stosunki konsularne, jako niższej rangi, ukierunkowane są raczej na sprawy własnych obywateli, którzy przebywają w danym państwie, oraz na współpracę z obywatelami i władzami regionalnymi tego państwa. Ponadto przedstawicielstwo dyplomatyczne zawsze może pełnić dodatkowo funkcje konsularne, natomiast przedstawicielstwo konsularne może pełnić funkcje dyplomatyczne tylko wyjątkowo, za wyraźną zgodą państwa przyjmującego.

Polska jak każde inne państwo działające w ramach prawa międzynarodowego realizuje swą politykę zagraniczną poprzez placówki dyplomatyczne w krajach, z którymi zawarte zostały oficjalne stosunki dyplomatyczne.

Placówka dyplomatyczna

to inaczej oficjalne przedstawicielstwo danego kraju. W Polsce rozróżniamy trzy rodzaje placówek dyplomatycznych, z których każda ma do odegrania inną rolę i realizuje osobny fragment strategii polityki zagranicznej państwa polskiego: Ambasada Rzeczypospolitej Polskiej, Konsulat Generalny Rzeczypospolitej Polskiej, Instytut Polski.

Ambasada



stanowi najważniejszą zagraniczną placówkę dyplomatyczną kraju, ważniejszą od urzędu konsularnego, który jej podlega. Na jej czele stoi ambasador. Do głównych zadań ambasady należy dbanie o dobre stosunki między krajami, a także pomoc rodakom, którzy przebywają w miejscu działania ambasady.

Ambasada to stała misja dyplomatyczna, którą kieruje szef misji pierwszej klasy, czyli ambasador; nazwą „ambasada” określany jest także budynek lub lokal zajmowany przez misję; z zasady ambasada znajduje się w stolicy państwa, z którym utrzymywane są stosunki dyplomatyczne, lub w mieście będącym siedzibą organizacji międzynarodowej.

W zależności od potrzeb ambasada składa się z następujących wydziałów: politycznego, kulturalno-prasowego, naukowo-technologicznego, ekonomicznego, handlowego, finansowego, wojskowego, rolnego, konsularnego, administracyjnego.

Urząd konsularny

to urząd państwa wysyłającego w państwie przyjmującym, funkcjonujący na podstawie *Konwencji wiedeńskiej o stosunkach konsularnych* z 24 kwietnia 1963 roku.

Na jego czele stoi kierownik urzędu konsularnego, a sam urząd działa na obszarze uzgodnionym z państwem przyjmującym, jest to tzw. okręg konsularny. Wyróżnia się urzędy: konsulat generalny, konsulat, wicekonsulat i agencję konsularną.

Konsulat może być podzielony administracyjnie, wewnętrznie na wydziały/sekcje, np.: Wydział Ekonomiczny, Wydział Ochrony, Sekcja Wizowa, Sekcja Gospodarcza.

Instytut Polski

to placówka podległa ministrowi spraw zagranicznych. Jej zadaniem jest promocja Rzeczypospolitej Polskiej w obszarze dyplomacji kulturalnej i polskiej polityki historycznej. Funkcjonuje na podstawie porozumienia międzynarodowego, czasami pełni funkcję wydziału do spraw kultury i nauki Ambasady Rzeczypospolitej Polskiej.

Z Instytutami Polskimi współpracują instytucje kultury w Polsce, które w swoich zadaniach statutowych umieściły współpracę międzynarodową. Są to m.in. Polski Instytut Sztuki Filmowej, Instytut Książki, Instytut Teatralny im. Zbigniewa Raszeńskiego, Narodowy Instytut Fryderyka Chopina oraz Instytut Adama Mickiewicza.

Instytutem kieruje dyrektor. Zarządza on grupą ludzi, wśród których znajduje się pracownik merytoryczny delegowany z Polski, eksperci miejscowi i pracownicy pomocniczy.

We wszystkich powyższych placówkach dyplomatycznych każdy Polak, niezależnie od tego, czy mieszka poza granicami kraju na stałe, czasowo lub jest turystą, znajdzie szeroko rozumianą **pomoc i wsparcie**. Jednak najważniejszą instytucją, najbardziej predestynowaną do tej roli jest konsulat, w tym konsulat generalny. To właśnie tam znajdują się m.in. wydziały ds. Polonii, które szeroko wspomagają miejscowych Polaków zarówno w znaczeniu administracyjnym, jak też organizacyjnym i kulturowym. Dla turystów, którzy popadli w kłopoty – np. skradziono im dokumenty, pieniądze – konsulat jest właściwą placówką, gdzie należy udać się po pomoc. Pomoc ta obejmuje również ewentualne konflikty z prawem oraz wszelkie inne.

Zarówno ambasada, jak i konsulat zapewniają rodakom wsparcie tak w zakresie podmiotów cywilnych, jak też podmiotów prawnych.

Instytuty Polskie, mające za zadanie prezentację dorobku cywilizacyjnego, kulturalnego i historycznego Rzeczypospolitej, mogą być także partnerem i wsparciem dla Polonii w realizowaniu swych zadań statutowych.

4.

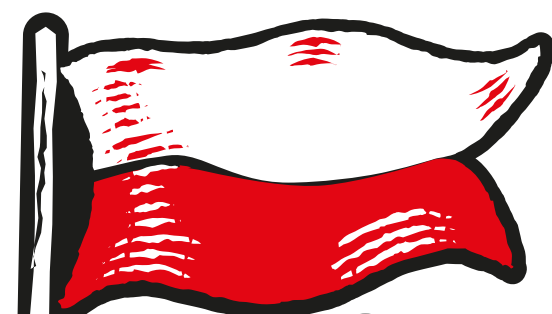
Co to jest racja stanu; dlaczego coś może być zgodne lub niezgodne z polską racją stanu?

Każdy Polak mieszkający poza granicami kraju, każda organizacja polonijna, każdy podmiot identyfikujący się z Polską, podejmując działalność publiczną, odwołując się do polskiej narodowości oraz dobra państwa polskiego, powinien znać pojęcie „polska racja stanu” i działać zgodnie z jej definicją.

Rację stanu – pojęcie pochodzące z języka francuskiego *raison d'État* i łacińskiego *ratio status* – można określić jako nadrzędny interes państwowy, wyższy niż wszelkie inne interesy i normy, wspólny dla większości obywateli i instytucji działających – w państwie lub poza jego granicami – na jego rzecz (korzyść). Racja stanu, gdy idzie o interes państwa polskiego, musi stanowić kwestię prymarną, dlatego też powołują się na nią organizacje i partie polityczne bez względu na orientacje ideowe. Zwykle dotyczy ona zagadnień suwerenności kraju, jego pozycji ekonomicznej oraz statusu w sojuszach gospodarczych i politycznych. Ponieważ każda organizacja polonijna, chcąc nie chcąc, reprezentuje Rzeczpospolitą, jest bezwzględnie zobligowana do przestrzegania zasad polskiej racji stanu.

Wydaje się, iż najprościej rację tę wyraził I Kongres Polaków w Niemczech, który odbył się w marcu 1938 roku w Berlinie. Uchwalono wtedy **Pięć Prawd Polaków** stanowiących ideową podstawę działalności Związku. Prawdy te zdają się być także dzisiaj najlepszą definicją polskiej racji stanu Polaka na obczyźnie:

Pięć Prawd Polaków



Jesteśmy *Polakami*

Wiara Ojców naszych
jest wiarą naszych dzieci

Polak Polakowi Bratem

Co dzień *Polak*
Narodowi służy

Polska Matką naszą
– nie wolno mówić o Matce źle

I Kongres Polaków w Niemczech,
Berlin, 1938

Zatem w imię najlepiej rozumianej polskiej racji stanu każdy Polak mieszkający i działający na rzecz Polski poza jej granicami powinien czuć się ambasadorem Rzeczypospolitej i pracować dla jej dobra i jej dobrego imienia.

Zwłaszcza w czasie, gdy sytuacja międzynarodowa jest mocno napięta w wyniku agresywnej polityki Rosji, która dzisiaj – jak od wieków – bardzo sprawnie funkcjonuje na arenie międzynarodowej, posługując się starorzyską maksymą *divide et impera* (z łac. dziel i rządź), czwarta prawda „Co dzień Polak Narodowi służy” nabiera szczególnego znaczenia.

5.

Zachowanie dyplomatyczne



Ponieważ każdy Polak za granicą jest postrzegany jak reprezentant kraju i narodu, nakłada to na niego szczególne obowiązki. Wynika to z prostego faktu, że odbierani jesteśmy jako zbiorowość. Tym bardziej obowiązuje nas zarówno godne reprezentowanie Polski, jak też walka z negatywnymi stereotypami o Polakach. I tutaj jest miejsce na odnalezienie się w roli nieformalnego ambasadora swojego kraju, czyli kogoś, kogo obowiązuje pewien szczególny kodeks zachowania, określany często jako „zachowanie dyplomatyczne”; oczywiście nie w znaczeniu ściśle formalnym, lecz choćby tzw. kindersztuby. Cóż to jest owo zachowanie dyplomatyczne?

Współczesna dyplomacja ma wiele wspólnego z *public relations* – buduje markę kraju, na którą składają się wizerunek i reputacja na arenie międzynarodowej. Z kolei wyrazista marka państwa przekłada się na podejmowane za granicą decyzje biznesowe, turystyczne, zakupowe i ma wpływ na zdobywanie przewagi konkurencyjnej

w świecie. Działania biznesowe to w dużej mierze budowanie relacji i nawiązywanie kontaktów, które stanowią fundament owocnych negocjacji. Umiejętność odnalezienia się w różnych sytuacjach, zrozumienie i poszanowanie różnic kulturowych, a także świadomość własnych zalet stanowią niezaprzeczalnie główny element budowania więzi i relacji interpersonalnych, tak istotnych w świecie dyplomacji i biznesu. A ponieważ język dyplomacji to język możliwości, dyplomata zawsze dąży do wzajemnego zrozumienia i porozumienia. Używa języka mówionego i pisanego, zwykle pięknie, wzniosłe, czasami na okrągło, ale zawsze z szacunkiem. Język dyplomacji jest jedynym językiem na świecie, który posługuje się milczeniem; jest ono niekiedy o wiele bardziej wymowne niż słowa, zwłaszcza nieprzemyślane, które trzeba odwoływać lub zawile tłumaczyć. Charakterystyczna dla sztuki dyplomacji jest także konstruktywna dwuznaczność – technika negocjacyjna, która pozwala na różne możliwości interpretacji danego tematu, co skutkuje znalezieniem porozumienia i kompromisu.

Cechy charakteryzujące zachowanie dyplomatyczne, przydatne nie tylko w działalności polonijnej i publicznej, ale także na co dzień:

- **opanowanie** – dyplomata mówi i zachowuje się tak, aby zjednywać sobie ludzi i skutecznie osiągać cele w polityce zagranicznej wyznaczone przez jego rząd. Niejednokrotnie musi zachować spokój w obliczu presji. Potrafi zarządzać emocjami i często stosuje zasadę „nie zawsze mów, co wiesz, ale zawsze wiedz, co mówisz”;
- **odpowiedzialność** – dyplomatę cechuje bardzo silne poczucie obowiązku. Wie, ile od niego zależy, co spoczywa na jego barkach i rozumie znaczenie każdej podjętej decyzji. Dobre wyniki w polityce zagranicznej gwarantuje mu w dużej mierze samodyscyplina;
- **życzliwość** – wewnętrzna postawa i filozofia życia dyplomaty. To dobra wola i gotowość niesienia pomocy innym. Dyplomata buduje mosty i nowe sieci kontaktów, które mają służyć reprezentowanemu przez niego krajowi. Komunikuje się w sposób jasny, serdeczny i życzliwy;
- **umiejętność słuchania** – aktywne słuchanie w dyplomacji jest konieczne do zrozumienia argumentów i motywacji drugiej strony. Tego, co mają do powiedzenia inni, bez przerywania, za to ze zrozumieniem i tolerancją opinii sprzecznych z własnymi;
- **kompromis** – dyplomata ma świadomość tego, że nie trzeba od razu zawłaszcząć całego terytorium i dążyć do zdobycia przewagi za wszelką cenę. Rozumie, że wycofanie się z własnej woli, ustąpienie pola drugiej stronie, nie musi być interpretowane jako słabość, ale wspaniałomyślność, tym cenniejsza, że rzadka;

ZACHOWANIE DYPLMATYCZNE

- **szacunek** – dyplomata zawsze dąży do wzajemnego zrozumienia i porozumienia, dlatego używa słów wyrażających szacunek dla rozmówcy. Dbą o to, aby odbiorcy w żaden sposób nie urazić, a także robi wszystko, co w jego mocy, aby poczuł się on doceniony i uszanowany;
- **dyskrecja** – dyplomata nigdy nie wyklada wszystkich kart na stół. Z łatwością wyczuwa, kiedy dany temat krępuje jego rozmówcę. Dochowuje powierzonych tajemnic i taktownie nie wnika w prywatne sprawy innych osób, dzięki temu zyskuje wiarygodność.

„Uprzejmość tak mało kosztuje, a tak wiele można za nią kupić” – te słowa Karola Talleyranda, francuskiego polityka i dyplomaty, doskonale opisują złożoność i delikatność stosunków dyplomatycznych. Dyplomacja jest sztuką, którą nie wszyscy mogą uprawiać, ale każdy może czerpać nauki z jej źródła i stosować w komunikacji publicznej, biznesowej i prywatnej. Uśmiechem i uprzejmością otworzy się bowiem wiele drzwi, które dla ignorantów zachowań dyplomatycznych mogą na zawsze pozostać zamknięte.

6.

Co to jest protokół dyplomatyczny; kogo i jak obowiązuje; zasady protokołu dyplomatycznego; rangi dyplomatyczne

Protokół dyplomatyczny określa reguły postępowania i zachowania dyplomaty, normy obowiązujące w kontaktach urzędowych z władzami państwa akredytacji, jak również we wzajemnych stosunkach między placówkami dyplomatycznymi innych państw w danym mieście. Protokół dyplomatyczny reguluje także wzajemne kontakty osób reprezentujących dane państwo, jak również instytucji i urzędów. Jest elementem międzynarodowej dyplomacji i kurtuazji. Jego nazwa wiąże się z kongresem wiedeńskim (1815); aby uniknąć w czasie jego trwania nieporozumień, zwłaszcza związanych z domniemaną potęgą czy wielkością reprezentowanego państwa, i wprowadzić ład na towarzyszących kongresowi przyjęciach i spotkaniach, ustalono zasady pierwszeństwa uczestników, związane z kolejnością przybycia na kongres. Aby uniknąć pomyłek, po raz pierwszy w historii je zaprotokołowano.

Podstawowym zadaniem protokołu jest zatem wykluczenie sporów i nieporozumień na tle pierwszeństwa między osobami reprezentującymi oficjalne stanowiska. Realizując to zadanie, protokół przypomina o istnieniu i potrzebie przestrzegania zasad suwerennej równości państw oraz zapewnia odpowiedni klimat w czasie wizyt, spotkań i uroczystości. Protokół dyplomatyczny ma charakter międzynarodowy, jednakże w protokołach poszczególnych państw występują różnice wynikające z tradycji narodowych i miejscowych obyczajów.

Do **podstawowych zasad protokołu dyplmatycznego** zaliczają się: zasada wzajemności, precedencja, *exequatur*. Co oznaczają?

Zasada wzajemności

jest pojęciem prawa międzynarodowego publicznego odnoszącym się do traktowania cudzoziemców przez podmioty międzynarodowe, zwłaszcza państwa. Oznacza, że jedno państwo przyznaje określone uprawnienia obywatelom drugiego państwa, jeśli jego własni obywatele korzystają z tych samych praw w tym państwie. Zasada ta uważana jest za jeden z motywów przestrzegania prawa międzynarodowego przez podmioty. Przykładami jej zastosowania są m.in. przepisy prawa dyplmatycznego i konsularnego, prawo komunikacyjne i ekstradycja.

Precedencja

to protokolarny porządek pierwszeństwa, występujący m.in. w dyplomacji, podczas wydarzeń oficjalnych regulowanych protokołem lub zwyczajem, ale także w sytuacjach prywatnych. Słowo wywodzi się z języka łacińskiego *praecedentia*, co dosłownie znaczy „to, co poprzedza”. Oznacza „pierwsze miejsce, pierwszeństwo, prym”. W dyplomacji precedencją określa się proces ustalania pierwszeństwa między szefami misji dyplmatycznych – przy powitaniach, prezentacji gości, przemawianiu, zajmowaniu miejsc podczas oficjalnych spotkań itd. – ustalony zasadami protokołu dyplmatycznego. Usystematyzowany system precedencji został wprowadzony przez kongres wiedeński.

Precedencja zawiera się w dwóch zasadach:

- zasada pierwszeństwa – pierwszeństwo przysługuje zawsze szefowi misji dyplmatycznej wyższej rangi (klasy) dyplmatycznej
- zasada starszeństwa – w obrębie tej samej rangi o pierwszeństwie decyduje data i godzina złożenia listów uwierzytelniających w państwie przyjmującym.

Najwyższy w precedencji szef misji nosi tytuł dziekana korpusu dyplmatycznego. Istnieje jednak wyjątek od tej zasady. Państwa przyjmujące mogą zastrzec, że pierwszeństwo ponad wszystkimi szefami misji dyplmatycznych ma przedstawiciel Stolicy Apostolskiej, czyli nuncjusz, który pełni tym samym funkcję dziekana (tak jest w Polsce).

W Polsce precedencja uzależniona jest od zajmowanego stanowiska. W innych krajach bywa uwarunkowana także posiadanymi tytułami szlacheckimi, honorowymi lub odznaczeniami.

Precedencja reguluje także inne obszary, jak porządek noszenia odznaczeń lub tytułów w przypadku równoczesnego występowania ich mnogości. Dotyczy także porządku hierarchicznego w Kościele.

Aby nie popełnić gafy podczas oficjalnych uroczystości, warto znać choćby z grubsza zasady precedencji zarówno w relacjach dyplomatycznych, jak i oficjalnych towarzyskich.

Exequatur (z łac. niech będzie wykonane)

oznacza zgodę państwa przyjmującego na wykonywanie przez określoną osobę funkcji kierownika urzędu konsularnego państwa wysyłającego. *Exequatur* wydawane jest w stosunku do przedstawionych przez kierownika urzędu tzw. listów komisyjnych. Niekiedy może dotyczyć także innych niż kierownik urzędu urzędników konsularnych. Państwo odmawiające udzielenia *exequatur* nie ma obowiązku uzasadnienia swojej odmowy. Od daty udzielenia *exequatur* zależy pierwszeństwo, czyli precedencja w ramach korpusu konsularnego.

Rangi i stopnie dyplomatyczne

Aby nie popełnić dyplomatycznego bądź towarzyskiego *faux pas*, należy znać rangi i stopnie dyplomatyczne. Ich znajomość przydatna jest zarówno w kontaktach interpersonalnych, jak też w korespondencji, czyli wymianie listów, not i poczty mailowej.

Rangi dyplomatyczne

to ujednolicony system tytułów i rang szefów misji dyplomatycznych, wprowadzony przez kongres wiedeński, zweryfikowany i skodyfikowany podczas międzynarodowej konferencji, która odbyła się również w Wiedniu w marcu 1961 roku. Jej rezultatem jest *Konwencja wiedeńska o stosunkach dyplomatycznych* z 18 kwietnia 1961 roku.

W myśl postanowień aktu końcowego kongresu ustanowiono trzy rangi dyplomatyczne:

- **I ranga** – ambasador nadzwyczajny i pełnomocny, legat lub nuncjusz apostolski (w przypadku Stolicy Apostolskiej)
- **II** – poseł nadzwyczajny i minister pełnomocny lub inny pełnomocnik akredytowany przy suwerenach. Ich odpowiednikiem w dyplomacji Watykanu był internuncjusz; tak nazywano też posłów austriackich w Stambule do 1856 roku
- **III** – *chargé d'affaires en pied* (zwykły *chargé d'affaires*), akredytowany przy ministrze spraw zagranicznych.

PROTOKÓŁ DYPLMATYCZNY

W roku 1818 kongres akwizgrański wprowadził rangę ministra rezydenta, stojącą w hierarchii między rangą II i III.

W XIX wieku przedstawiciele dyplomatycznych najwyższego szczebla, tj. ambasadorów, wymieniały między sobą tylko niektóre państwa: Wielka Brytania, Rosja, Austro-Węgry, Turcja, Włochy, Niemcy, Francja, Japonia i Hiszpania. Stany Zjednoczone wysyłały ambasadorów dopiero od roku 1893. Po I wojnie światowej do państw, do których wysyłano ambasadorów, dołączyły: Rzeczpospolita Polska, Belgia, Chiny i Portugalia.

Dopiero Karta Narodów Zjednoczonych wprowadziła suwerenną równość państw jako naczelną zasadę stosunków międzynarodowych. Od tamtej pory systematycznie zanikają dwie niższe rangi.

Jednak wszystkie rangi dyplomatyczne ustalone na kongresie wiedeńskim zostały potwierdzone przez *Konwencję wiedeńską o stosunkach dyplomatycznych*. W myśl jej artykułu 14. szefowie misji dyplomatycznych dzielą się na trzy klasy (mogą należeć do jednej z nich):

- **I klasa** – ambasadorowie i nuncjusze, akredytowani przy głowach państw, oraz inni szefowie misji równorzędnego stopnia
- **II** – posłowie, ministrowie i internuncjusze apostolscy, akredytowani przy głowach państw
- **III** – *chargé d'affaires en pied*, akredytowani przy ministrach spraw zagranicznych.

Istnieją dwa wyjątki od powszechnej zasady, iż I klasę stanowią ambasadorowie, a mianowicie: zachowanie przez dyplomację watykańską specyficznych tytułów szefów misji i tytuł wysokiego komisarza, przysługujący przedstawicielom wymienianym między państwami członkowskimi brytyjskiej Wspólnoty Narodów (ang. The Commonwealth). Państwa uzgadniają między sobą klasę, do której powinni należeć szefowie ich misji, przy czym obowiązuje zasada wzajemności.

Stopień dyplomatyczny

to stopień nadawany członkom personelu dyplomatycznego przez Ministerstwo Spraw Zagranicznych państwa, które wysyła dyplomatów. Stopnie określają rangę, pozycję w hierarchii i zakres pracy danego dyplomaty.

Konwencja wiedeńska o stosunkach dyplomatycznych ustaliła następujące stopnie dyplomatyczne:

- **dla szefów misji dyplomatycznych** – ambasador nadzwyczajny i pełnomocny, poseł nadzwyczajny i pełnomocny, minister pełnomocny, *chargé d'affaires en pied*, *chargé d'affaires ad interim* (tymczasowy *chargé d'affaires*)
- **dla członków misji dyplomatycznej** – radca minister, I radca, radca, I sekretarz, II sekretarz, III sekretarz, attaché.

Stopnie dyplomatyczne nie są stanowiskami pracy, tylko rangami, toteż może się zdarzyć, że w danej placówce będzie trzech radców i ani jednego attaché. Do szefa placówki państwa obcego, gdy funkcję tę pełni ambasador lub poseł, zwraca się per „Wasza Ekscelencjo”.

W Polsce *Ustawa o służbie zagranicznej* dopuszcza następujące stopnie dyplomatyczne: ambasador, radca-minister, I radca, radca, I sekretarz, II sekretarz, III sekretarz.

Stopnie dyplomatyczne dzielą się na klasy. Klasa różnicuje szefów misji dyplomatycznej jedynie w protokole i precedencji.

7.

Co to jest dress code? Jak wygląda strój galowy?

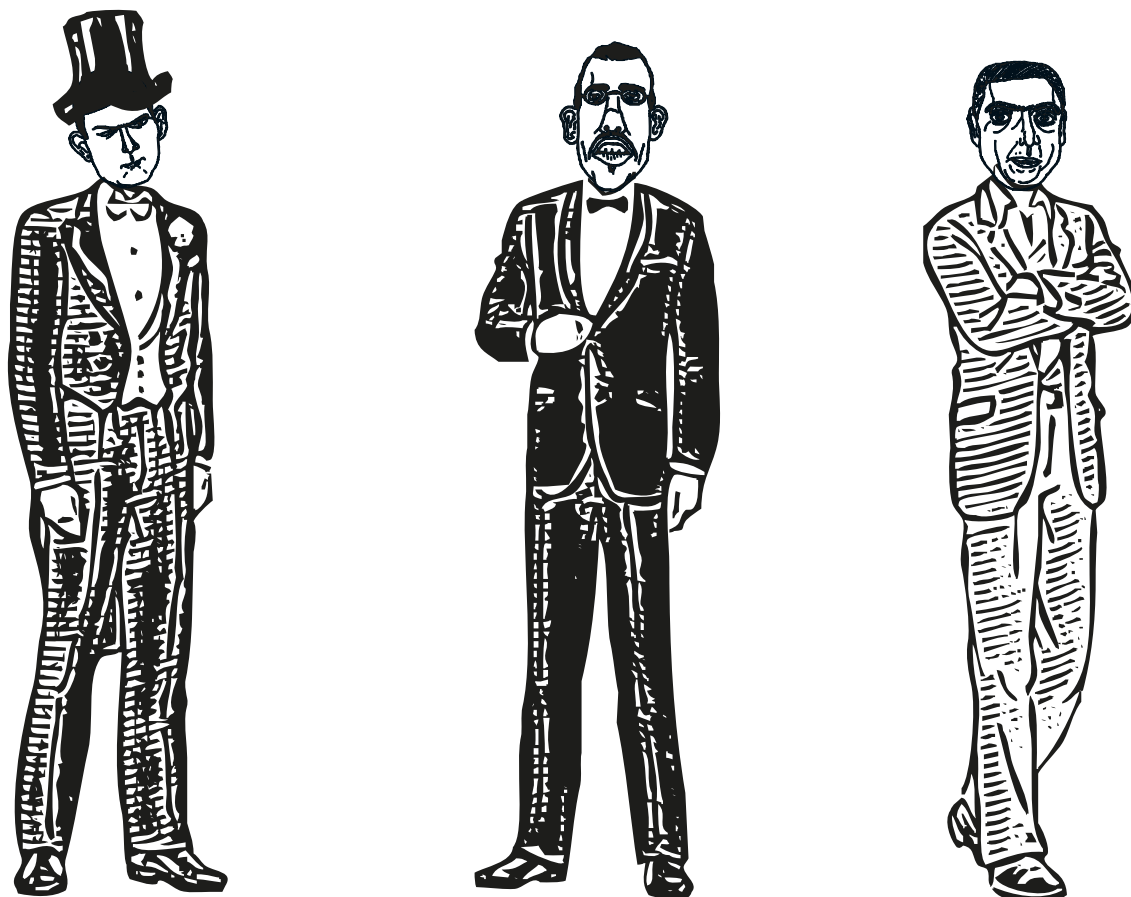
Niezwykle ważną podczas uroczystości oficjalnych jest umiejętność dostosowania ubioru do charakteru uroczystości oraz pory dnia, w której się odbywa. Jest to tzw. dress code, czyli zbiór zasad dotyczących ubioru na konkretne okazje i okoliczności. Dotyczy najczęściej sytuacji zawodowych oraz oficjalnych, tzn. stroju w biurze, podczas przyjęć oraz wydarzeń o charakterze formalnym, m.in. uroczystości związanych z obchodami ważnych świąt, rocznic, akademii okolicznościowych, składania kwiatów itp.

W wielu sytuacjach obowiązuje dress code zwyczajowy, np. w miejscu pracy. Jeśli pracownik ubierze się niestosownie, szybko spotkać się może z reprimendą swego szefa. Jednak w sytuacjach oficjalnych rzecz ma się zgoła inaczej, zatem na zaproszeniach umieszcza się dyskretną informację o tym, jaki obowiązuje dress code, tzn. jak należy się na daną uroczystość ubrać, aby nie popełnić gafy.

Zasady dress code w dużej mierze zależą od kultury, tradycji, religii i obyczajów kraju, w którym przebywamy. Elegancki strój inaczej definiowany jest w Europie, a inaczej w Azji lub Afryce, chociaż współcześnie wiele norm dotyczących ubierania się podlega unifikacji.

Normy związane z doбором odpowiedniego do sytuacji stroju powinny być rygorystycznie przestrzegane, a wyjątki od reguły nie są mile widziane, zwłaszcza w świecie dyplomacji i uroczystości okołodyplomatycznych. Zatem niezależnie od indywidualnego postrzegania własnego sposobu ubierania się, należy się dostosować do norm dress code'u, czyli uszanować życzenie gospodarzy wydarzenia czy obowiązujące w danych okolicznościach zasady.

Kiedy otrzymujemy zaproszenie na uroczystość, często znajduje się w nim wskazówka dotycząca obowiązującego dress code'u. Warto znać używane pojęcia, by wiedzieć, jak należy się ubrać.



White tie dress code

to najbardziej oficjalna forma ubioru na szczególne okazje. Strój męski obejmuje białą koszulę ze spinkami, muszkę, kamizelkę, czarny frak, czarne spodnie i lakierki. Strój damski: długa suknia balowa i rękawiczki.

Black tie dress code

to trochę mniej oficjalny dress code, ale bardziej formalny od stroju biznesowego czy smart casual. Strój męski: czarny, granatowy lub biały garnitur albo smoking, lakierki, czarna muszka i ewentualnie kamizelka. Strój damski: suknia balowa lub koktajlowa.

Smart casual dress code

łączy ubiór biznesowy lub formalny z luźniejszymi, codziennymi dodatkami. Strój męski: koszula z długimi lub krótkimi rękawami, ewentualnie koszulka polo, marynarka, ciemne gładkie dżinsy, spodnie w kant albo chinosy, półbuty. Strój damski: elegancka sukienka, spódnica, ciemne i gładkie dżinsy, chinosy, koszula, sweter, szpilki, baleriny, półbuty albo botki, delikatna biżuteria.

Business dress code

stosuje się zwłaszcza tam, gdzie obowiązuje tzw. formalny strój biznesowy. W przypadku mężczyzn obejmuje on: garnitur, krawat, skórzane półbuty. Kobiety powinny włożyć: elegancką sukienkę zakrywającą kolana i ramiona, garsonkę albo spódnicę ołówkową i koszulę lub elegancką bluzkę czy spodnie garniturowe i marynarkę, buty na obcasie, lekki makijaż.

Casual business dress code

to mniej formalny strój biznesowy. Ubiór męski: ciemne, gładkie spodnie lub chinosy, koszulka polo, koszula, sweter, ewentualnie ciemne, gładkie dżinsy. Ubiór damski: spódnica do kolan, prosta sukienka, eleganckie spodnie lub ciemne gładkie dżinsy, sweter, golf, koszula lub bluzka, buty na obcasie lub półbuty, delikatny makijaż.

Należy pamiętać, iż zawsze lepiej ubrać się odrobinę zbyt elegancko, niż sprawiać wrażenie zaniedbanego bądź lekceważącego gospodarza i gości. Elegancja to przede wszystkim ubranie dostosowane do okoliczności.

Strój galowy

Podczas uroczystości związanych z obchodami polskich świąt patriotycznych czy rocznic ważnych wydarzeń historycznych ich uczestnicy powinni mieć na sobie ubiór inny od codziennego, odświętny. Taki ubiór, nazywany **strojem galowym**, ma podkreślić znaczenie okoliczności i szacunek do wydarzenia, z którego powodu jest zakładany. W ogólnym zarysie powinien być przede wszystkim schludny i elegancki, charakteryzować się stonowanymi kolorami.

W przypadku dziewcząt strój galowy składa się z białej bądź jasnej bluzki z długim lub krótkim rękawem, bez głębokiego dekoltu, nieprześwitującej, zakrywającej plecy, biodra i brzuch; ciemnej spódnicy (nie dżinsowej), najlepiej granatowej bądź czarnej, o długości nie krótszej niż 5 cm powyżej kolan; jeśli nie spódnica, to długie czarne lub granatowe spodnie (nie z dżinsu); płaskie lub na niskim obcasie buty z zakrytymi palcami; rajstopy lub pończochy w kolorze białym, granatowym albo cielistym.

Strój galowy chłopców to: biała lub jasna koszula, krawat w stonowanym kolorze i wzorze, marynarka, granatowe bądź ciemne długie spodnie, eleganckie buty, ciemne, najlepiej jednokolorowe skarpety.

Niestosowne ubranie dzieci i młodzieży burzy nie tylko powagę uroczystości, lecz przede wszystkim wystawia fatalne świadectwo zarówno rodzicom i wychowawcom, jak też organizatorom.

8.

Święta państwowe oraz sposób ich celebrowania. Obchody rocznic ważnych wydarzeń w dziejach Rzeczypospolitej

Święta państwowe, zwłaszcza święta narodowe, są ściśle związane z kulturą, tradycją, a przede wszystkim z historią państwa i pamięcią o szczególnych wydarzeniach w skali narodu. Obchody polskich świąt pozwalają władzom i mieszkańcom kraju zamieszkania poszerzyć wiedzę o Polsce i zrozumieć jej aktualną politykę. W Polsce niektóre są dniami wolnymi od pracy, wypełnionymi oficjalnymi uroczystościami i obchodami. Towarzyszące im uroczystości państwowe organizowane są zarówno na szczeblu centralnym – w Warszawie, jak i na szczeblach wojewódzkich, powiatowych i gminnych.

Główne święta państwowe

W Polsce wyróżniamy **trzy główne święta państwowe** (narodowe), które określają najważniejsze wydarzenia w dziejach państwa i narodu. Są to:

- **3 maja** – **Święto Narodowe Trzeciego Maja** ustanowione na pamiątkę uchwalenia w roku 1791 w Rzeczypospolitej pierwszej w Europie i drugiej w świecie konstytucji – Konstytucji 3 maja
- **15 sierpnia** – **Święto Wojska Polskiego** ustanowione na pamiątkę zwycięskiej Bitwy Warszawskiej 15 sierpnia 1920 roku, która była decydującym punktem wojny polsko-bolszewickiej. Wydarzenie to zadecydowało o zachowaniu przez Polskę niepodległości oraz zatrzymało marsz rewolucji bolszewickiej na Europę Zachodnią
- **11 listopada** – **Narodowe Święto Niepodległości** ustanowione na pamiątkę przekazania przez Radę Regencyjną Królestwa Polskiego pełni władzy Józefowi Piłsudskiemu jako Naczelnikowi Państwa. Symbol odzyskania przez Polskę niepodległości po 123 latach (1795–1918) niewoli.



Inne święta narodowe

Świąt narodowych w Polsce jest znacznie więcej, jednak nie są dniami wolnymi od pracy. To:

- **19 lutego – Dzień Nauki Polskiej.** Obchodzony w rocznicę urodzin Mikołaja Kopernika, upamiętnia dokonania polskich naukowców i ich dążenia do poznania prawdy
- **1 marca – Narodowy Dzień Pamięci „Żołnierzy Wyklętych”.** Jest wyrazem hołdu dla żołnierzy, którzy po II wojnie światowej z bronią w ręku przeciwstawiali się narzuconej siłą władzy komunistycznej
- **24 marca – Narodowy Dzień Pamięci Polaków ratujących Żydów pod okupacją niemiecką.** Jest wyrazem pamięci o wszystkich Polakach, którzy mimo niebezpieczeństwa nieśli pomoc ludności żydowskiej. Przypada w rocznicę śmierci rodziny Ulmów z Markowej (1944), rozstrzelanej przez niemieckich żandarmów za ukrywanie Żydów

- **14 kwietnia – Święto Chrztu Polski.** Akt przyjęcia chrztu (966) uważa się za symboliczny początek państwa polskiego i Kościoła katolickiego w Polsce
- **2 maja – Dzień Polonii i Polaków za Granicą.** Ustanowiono go, by uhonorować osoby żyjące poza granicami Polski, które zabiegały o polską niepodległość oraz wyrażały swoje przywiązanie do Rzeczypospolitej
- **2 maja – Dzień Flagi Rzeczypospolitej Polskiej.** Celem święta jest poszerzenie wiedzy i propagowanie informacji o polskich symbolach narodowych. Jego data wiąże się m.in. z momentem umieszczenia flagi polskiej na Reichstagu w Berlinie (1945)
- **8 maja – Narodowy Dzień Zwycięstwa.** Obchodzony na pamiątkę zakończenia II wojny światowej, najtragiczniejszego konfliktu w dziejach ludzkości
- **20 czerwca – Narodowy Dzień Powstań Śląskich.** Upamiętnia trzy zrywy z lat 1919–1921 i czci ich bohaterskich uczestników, którzy „wywalczyli przyłączenie części Górnego Śląska do odrodzonej Rzeczypospolitej”. Jego data nawiązuje do dnia wkroczenia do Katowic (1922) wojska polskiego z gen. broni Stanisławem Szeptyckim na czele
- **12 lipca – Dzień Walki i Męczeństwa Wsi Polskiej.** Został ustanowiony w hołdzie mieszkańcom polskich wsi za ich patriotyczną postawę w czasie II wojny światowej. Obchodzony jest w rocznicę brutalnej pacyfikacji Michniowa (1943). Mieszkańców tej świętokrzyskiej wsi – ponad 200 osób – za pomoc niesioną partyzantom Niemcy okrutnie zamordowali, a miejscowość spalili
- **1 sierpnia – Narodowy Dzień Pamięci Powstania Warszawskiego.** Ustanowiony w hołdzie jego bohaterom, którzy w obronie bytu państwowego, z bronią w ręku walczyli o wyzwolenie stolicy
- **31 sierpnia – Dzień Solidarności i Wolności.** Obchodzony w rocznicę porozumień sierpniowych, ustanowiony w celu upamiętnienia historycznego zrywu Polaków do wolności i niepodległości (1980), który zapoczątkował proces upadku komunizmu i wyzwolenia narodów Europy Środkowej i Wschodniej
- **19 października – Narodowy Dzień Pamięci Duchownych Niezłomnych.** Święto upamiętnia „bohaterów, niezłomnych obrońców wiary i niepodległej Polski”. Jego data wiąże się z dniem uprowadzenia księdza Jerzego Popiełuszki przez Służbę Bezpieczeństwa (1984). Ksiądz został brutalnie zamordowany
- **27 grudnia – Narodowy Dzień Zwycięskiego Powstania Wielkopolskiego.** Obchodzony jest w hołdzie uczestnikom zrywu Polaków przeciwko Niemcom z lat 1918–1919, przypada w rocznicę wybuchu insurekcji (1918), która była największym na terenie zaborów, zakończonym zwycięstwem, powstaniem niepodległościowym.

ŚWIĘTA PAŃSTWOWE

W kalendarzu polskich świąt państwowych, jako dzień wolny od pracy, jest jeszcze 1 maja – święto państwowe, nieformalnie nazywane Świętem Pracy.

Poza granicami kraju polskie święta narodowe są dniami roboczymi, a zatem jak podkreślić fakt, iż dla Polaka za granicą ten dzień jest ważny?

Głównym sposobem celebrowania polskich świąt państwowych są organizowane zarówno przez przedstawicieli władz kraju przyjmującego, jak też polskie placówki dyplomatyczno-konsularne oraz siedziby organizacji polonijnych uroczystości o charakterze bądź państwowym, bądź tylko oficjalnym.

Sposób obchodzenia świąt narodowych, państwowych i innych świąt przez placówki zagraniczne reguluje Zarządzenie nr 12 Ministra Spraw Zagranicznych Rzeczypospolitej Polskiej z 8 marca 2011 roku w sprawie sposobu obchodzenia świąt narodowych, państwowych i innych świąt przez placówki zagraniczne.

Oto pełny tekst rozporządzenia:

§ 1.

1.

Zarządzenie określa sposoby obchodzenia świąt narodowych, państwowych i innych świąt przez placówki zagraniczne w państwach ich urzędowania.

2.

Przepisy zarządzenia mają zastosowanie do świąt narodowych, o których mowa w ustawie z dnia 6 kwietnia 1990 roku o przywróceniu Święta Narodowego Trzeciego Maja (Dz. U. Nr 28, poz. 160), w ustawie z dnia 15 lutego 1989 r. o ustanowieniu Narodowego Święta Niepodległości (Dz. U. Nr 6, poz. 34) oraz do innych świąt określonych w ustawie z dnia 18 stycznia 1951 r. o dniach wolnych od pracy (Dz. U. Nr 4, poz. 28, z późn. zm.), w ustawie z dnia 20 marca 2002 r. o ustanowieniu 2 maja Dniem Polonii i Polaków za Granicą (Dz. U. Nr 37, poz. 331), a także do świąt określonych w przepisach odrębnych.

§ 2.

1.

Obchody świąt narodowych organizuje się w formie uroczystej przewidzianej niniejszym zarządzeniem, w szczególności poprzez:

a)

organizację przyjęcia z udziałem przedstawicieli władz państwa przyjmującego, korpusu dyplomatycznego, znaczących osobistości życia politycznego, społecznego, naukowego, kulturalnego, gospodarczego, przedstawicieli środowisk wojskowych, polonijnych i innych,

b)

organizację uroczystych koncertów, wystaw, pokazów filmowych i innych imprez kulturalnych,

c)

wystąpienia kierowników placówek i publikacje w środkach masowego przekazu państwa przyjmującego,

d)

wręczanie polskich orderów, odznaczeń państwowych i odznak honorowych Ministra Spraw Zagranicznych „Bene Merito” [Dobrze Zasłużonemu],

e)

podejmowanie innych inicjatyw, zgodnie z praktyką i zwyczajami państwa przyjmującego.

§ 3.

1.

Zobowiązuje się placówki zagraniczne do powiadomienia władz państwa przyjmującego, że Święto Narodowe Trzeciego Maja jest świętem narodowym, z okazji którego władze polskie przyjmują życzenia okolicznościowe.

2.

Z uwagi na międzynarodowy zwyczaj podania jednej daty święta narodowego zobowiązuje się placówki zagraniczne do spowodowania umieszczenia daty 3 maja na liście świąt wydawanej przez Protokół Dyplomatyczny Ministerstwa Spraw Zagranicznych państwa przyjmującego.

3.

Placówki zagraniczne zobowiązane są do organizacji obchodów Święta Narodowego Trzeciego Maja.

§ 4.

1.

Decyzje o organizacji obchodów pozostałych świąt podejmują kierownicy placówek zagranicznych w oparciu o miejscowe zwyczaje i w zależności od możliwości finansowych placówki.

§ 4a.

Obchody świąt narodowych, państwowych oraz innych świąt mogą być organizowane we współpracy z partnerami spoza sektora finansów publicznych. W takim przypadku ich logo nie umieszcza się na dokumentach opatrzonych godłem Rzeczypospolitej Polskiej, w tym na zaproszeniach. Logo partnera i podziękowania placówki umieszcza się na odrębnym blankiecie.

§ 5.

1.

Wykazy świąt, których obchodzenie przez placówki zagraniczne jest wskazane, oraz zalecenia co do sposobu ich obchodzenia przedstawiają, do dnia 10 grudnia każdego roku, następujące komórki organizacyjne Ministerstwa Spraw Zagranicznych:

a)

Departament Afryki i Bliskiego Wschodu,

b)

Departament Ameryki,

c)

Departament Azji i Pacyfiku,

d)

Departament Polityki Europejskiej,

e)

Departament Wschodni,

f)

Departament Konsularny,

g)

Departament Współpracy z Polonią,

h)

Departament Dyplomacji Publicznej i Kulturalnej,

i)

Protokół Dyplomatyczny.

2.

Koordinację sporządzenia wykazów i zaleceń, o których mowa w § 5 pkt 1, oraz powiadomienie placówek zagranicznych powierza się Dyrektorowi Protokołu Dyplomatycznego.

§ 6.

Zarządzenie wchodzi w życie z dniem podpisania.

9.

Uroczystości patriotyczne i rocznicowe, akademie: jak powinno się je obchodzić w siedzibie organizacji polskiej/polonijnej, szkółce polskiej; punkty programu, oprawa, język

Dla organizacji polonijnych lub mniejszościowych poza granicami kraju niezwykle ważne jest organizowanie uroczystości związanych z obchodami narodowych świąt, rocznic, akademii okolicznościowych, a także uroczystego składania kwiatów w miejscach dla Polski bądź jej przyjaciół szczególnych.

Uroczystość taka na ogół przebiega według podobnego scenariusza, a także z przestrzeganiem ważnym form dyplomatycznych, takich jak np. właściwe prezentowanie flag państwowych.

Flagi państwowe Polski i gospodarzy

Zależnie od charakteru uroczystości sala, w której ma się ona odbyć, składa się prawie zawsze ze sceny i widowni. Na scenie winny być eksponowane flagi narodowe Rzeczypospolitej Polskiej oraz kraju, w którym odbywa się święto. Kolejność ich ekspozycji musi uwzględniać właściwe przepisy określające i nakazujące sposób prezentacji narodowych barw.

Zawsze trzeba pamiętać, iż zgodnie z zasadami heraldyki to, co widzimy, że jest po lewej stronie, w rzeczywistości jest stroną prawą. Na przykład potocznie wydaje się, że w godle Rzeczypospolitej Polskiej orzeł biały ma głowę zwróconą w lewo, choć tak naprawdę spogląda on w prawo. Zasada ta wywodzi się z czasów średniowiecza, kiedy herb rycerski na tarczy postrzegany był nie od strony patrzącego, lecz od strony trzymającego tarczę rycerza.

Idąc za tymi przepisami, flagi narodowe umieszcza się w sposób następujący: jeśli w stojaku mają się znaleźć flaga Rzeczypospolitej Polskiej i flaga gospodarzy, to ta

pierwsza musi się znajdować zgodnie z zasadami heraldyki dla patrzącego po stronie lewej.

Jeśli na scenie chcemy ustawić trzy flagi – np. w krajach Unii Europejskiej często umieszcza się jako trzecią flagę unijną – to kolejność jest następująca: najbardziej honorowym miejscem jest wówczas wysunięta flaga środkowa, i tam powinna znajdować się państwowa flaga Rzeczypospolitej. Drugim pod względem ważności jest miejsce od strony patrzącego po lewej stronie flagi Polski, i tam sytuuje się flagę państwa gospodarzy. Miejsce trzecie, czyli po prawej stronie dla patrzącego, zajmuje flaga inna, np. Unii Europejskiej bądź regionu, landu albo miasta.

Poczet sztandarowy

Jeśli w uroczystościach biorą udział sztandary, są one prezentowane przez poczty sztandarowe składające się z trzech osób: sztandarowego i dwóch przybocznych stanowiących jego asystę. Sztandar trzyma znajdujący się pośrodku poczty sztandarowy. Członkowie poczty są na ogół przepasani białą-czerwonymi szarfami przewieszonymi przez prawe ramię, białą częścią po stronie wewnętrznej, a na dłoniach mają białe rękawiczki. Szarfy mogą być w barwach jednostki (organizacji, instytucji, szkoły), którą poczet reprezentuje.

Poczet wchodzi do sali wówczas, gdy prowadzący uroczystość wydaje polecenie: „Sztandar/sztandary wprowadzić”. Podczas tej ceremonii wszyscy uczestnicy uroczystości witają wprowadzany sztandar w postawie stojącej.

Poczet lub poczty sztandarowe obecne są podczas całej uroczystości i stoją w miejscu widocznym i honorowym, na ogół z boku sceny.

W postawie zasadniczej sztandarowy trzyma sztandar postawiony na stopce drzewca przy prawej nodze na wysokości czubka buta, drzewce przytrzymuje prawą ręką powyżej pasa z łokciem lekko przyciśniętym do ciała, lewa ręka jest opuszczona wzdłuż ciała. W postawie spoczynkowej sztandar trzyma przy prawej nodze jak w postawie zasadniczej. Lewa noga jest w pozycji spoczynkowej. W postawie na ramię sztandarowy kładzie drzewce prawą ręką (pomagając lewą) na prawe ramię i trzyma je pod kątem 45 stopni. Płat sztandaru musi być oddalony od barku na szerokość dłoni. W postawie prezentującej sztandarowy podnosi prawą ręką sztandar do położenia pionowego przy prawym ramieniu (dłoń prawej ręki na wysokość barku), następnie lewą ręką chwyta drzewce sztandaru tuż pod prawą, po czym opuszcza prawą ręką obejmując nią dolną część drzewca.

Hymny państwowe

Po wprowadzeniu sztandaru prowadzący uroczystość intonuje hymny. Śpiewane są hymny Polski oraz państwa-gospodarza w kolejności: najpierw hymn RP, potem hymn gospodarzy. Gdy idzie o „Mazurka Dąbrowskiego”, na ogół gra się dwie jego zwrotki, a wszyscy zgromadzeni śpiewają.

Hymny wykonuje się w postawie stojącej, obowiązuje zachowanie powagi i spokoju. Gdy uroczystość odbywa się pod gołym niebem, mężczyźni obowiązkowo zdejmują nakrycia głowy; wyjątek stanowią mundurowi, których uniform obejmuje nakrycie głowy – wówczas oddają honory przez salutowanie i nie śpiewają. Jeśli mają głowy odkryte, tak jak inni w pozycji na baczność śpiewają hymn narodowy. Osoby obecne podczas publicznego wykonywania lub odtwarzania hymnu stoją w postawie wyrażającej szacunek. Poczty sztandarowe oddają honory przez pochylenie sztandaru.

Zasady zachowania w czasie wykonywania lub odtwarzania „Mazurka Dąbrowskiego” precyzuje *Ustawa z 31 stycznia 1980 roku o godle, barwach i hymnie Rzeczypospolitej Polskiej oraz o pieczęciach państwowych*.

Przemówienia

Po hymnach jest czas na przemówienia. Tu również obowiązuje hierarchia. Jako pierwszy występuje gospodarz uroczystości, który wita zgromadzonych, po czym oddaje głos gościom honorowym, zaczynając od piastujących najwyższe godności, zgodnie z przewidzianą w scenariuszu kolejnością mówców.

Nie ma tu miejsca na improwizację oraz daleko posuniętą elastyczność, gdyż uchybia to powagi spotkania.

Zakończenie

Na zakończenie gospodarz uroczystości dziękuje obecnym za przybycie, wydaje komendę: „sztandar/sztandary wyprowadzić”, co jest jednocześnie poleceniem dla zgromadzonych do przyjęcia postawy stojącej, czyli właściwej dla adorowania wprowadzanych i wyprowadzanych sztandarów.

Język

Kolejną ważną kwestią jest, czy uroczystość powinna się odbywać w języku polskim, czy może w języku gospodarzy? Otóż przyjmuje się, że gospodarz uroczystości – dyplomata, dyrektor lub kierujący organizacją polską bądź polonijną wita wszystkich w języku polskim i języku miejscowym. Następnie goście przemawiają w swoich językach, choć przyjmuje się, że dyplomaci powinni przemawiać w języku miejscowym lub w obu językach: ojczystym i miejscowym. Jeśli sytuacja tego wymaga, gospodarze uroczystości powinni zadbać o obecność biegłego tłumacza, który w razie potrzeby będzie potrafił tłumaczyć z obu języków. Przyjmuje się także – oczywiście w krajach nieanglojęzycznych – iż językiem uniwersalnym bądź też międzynarodowym jest angielski, którym także można się posługiwać przy nieznaności języka miejscowego.

Reasumując: język polski jest językiem głównym, język miejscowy jest obecny równolegle, lecz dopuszczalne jest posługiwanie się językiem angielskim jako językiem uniwersalnym.

10.

Jak używać symboli narodowych
i jak je prezentować zgodnie z prawem;
kto może używać flagi państwowej z godłem;
co to jest poczet flagowy?

„26 lutego 1927 roku minister spraw wewnętrznych Sławoj Składkowski wydał okólnik, w którym ogłoszono pieśń »Jeszcze Polska nie zginęła« z 1797 r. naszym hymnem narodowym. Pieśń ta i biało-czerwone barwy pomogły Polakom przetrwać czasy rozbiorów i podtrzymywały ducha walki o Niepodległą. Nas, Polaków, wyróżnia bardzo silne poczucie tożsamości narodowej. Jesteśmy mocno przywiązani do hymnu i do biało-czerwonych barw. Oznaczają one dla nas dumę i wolność. Flaga jest z nami we wszystkich ważnych chwilach. Podczas wydarzeń podniosłych i uroczystych, ale także w dni żałoby po stracie wybitnych i odważnych Polaków, w momentach wzruszeń i radości. Biel i czerwień towarzyszą emocjom polskich kibiców i triumfalnym gestom naszych zawodników. W ten sposób wyrażamy nasze uczucia. Biało-czerwona łączy nas wszystkich.

Miłość do barw narodowych oznacza prezentowanie ich zgodnie z tradycją i honorem. Warto poznać te zasady. Mogą być przydatne nie tylko dla urzędników i funkcjonariuszy służb podległych MSWiA, ale dla każdego, kto darzy biało-czerwoną szacunkiem”.

Mariusz Błaszczak
minister spraw wewnętrznych i administracji
Warszawa, luty 2017 r.

Barwami narodowymi

nazywa się określone ustawowo barwy danego państwa. W Konstytucji RP, a także w *Ustawie z 31 stycznia 1980 roku o godle, barwach i hymnie Rzeczypospolitej Polskiej oraz o pieczęciach państwowych* napisane jest, że barwami Rzeczypospolitej Polskiej są kolory biały i czerwony. Skąd się wzięły?

Polskie barwy narodowe sięgają czasów średniowiecza. Barwy flagi są odwzorowaniem kolorów ówczesnej chorągwi polskiej: białego orła na czerwonym tle – oficjalnego symbolu państwa. Po raz pierwszy zostały uregulowane w uchwale Sejmu Królestwa Polskiego z 7 lutego 1831 roku. Znak w godle, czyli orzeł, jest ważniejszą jego częścią niż tło, dlatego kolor biały jest na górze, a czerwony na dole (i dlatego poprawnie mówi się, że flaga jest biało-czerwona).

Barwy na polskiej fladze są ułożone w ściśle określony sposób. W typowym układzie flaga składa się z dwóch poziomych, równoległych pasów równej szerokości, białego i czerwonego. Jeśli barwy zawieszone są w układzie pionowym, to pas bliższy masztowi (lewy) ma barwę białą, a zewnętrzny (prawy) czerwoną. Natomiast kiedy barwy zestawia się w okręgu, w rozetkach, czyli kokardach narodowych, biały powinien być wewnątrz, a czerwony na zewnątrz.

Barwy narodowe różnią się od flagi państwowej RP tym, że nie mają określonych proporcji. Mogą być dowolnej długości i szerokości, trzeba jednak pamiętać, że szerokość obu pasów musi być taka sama.

Jest wiele **form eksponowania barw narodowych**. Na przykład na ubraniu – w kłapie płaszcza, marynarki lub żakietu – są noszone jako kokarda narodowa lub w formie wstążki. Do ozdoby fasad budynków, a także do wystroju wnętrz, w których odbywają się uroczystości państwowe lub patriotyczne, używane są w formie długiej i szerokiej biało-czerwonej wstęgi, drapowane lub nie.

Flagę państwową

od roku 1919 stanowi prostokątny płat (powierzchnia tkaniny), w którym stosunek szerokości do długości wynosi 5:8. Umieszczona na maszcie uzyskuje status chroniony prawem. Mogą jej używać zarówno władze i instytucje państwowe, jak również obywatele i instytucje prywatne.

Flaga z godłem państwowym znajdującym się na środku białego pasa może być stosowana wyłącznie przez przedstawicielstwa dyplomatyczne i konsularne, misje – także wojskowe – za granicą, przez statki, jako bandera cywilna i handlowa, kapitanaty i bosmanaty portów, lotniska i lądowiska cywilne oraz cywilne samoloty podczas lotów za granicą.



Kiedy eksponuje się flagi państwowe?

Podczas uroczystości państwowych i szkolnych, z okazji świąt narodowych, podczas wizyt przywódców innych państw, parad i na pogrzebach zasłużonych osób, a także wywiesza się je na budynkach mieszczących urzędy. Ponadto każdy obywatel Rzeczypospolitej Polskiej ma prawo wywiesić flagę państwową na swoim domu, w oknie lub na balkonie swego mieszkania. Flagi umieszcza się również na stadionach i w halach sportowych.

Podstawowym **sposobem ekspozycji flagi** jest wywieszanie jej na maszcie, pionowym lub skośnym, na który wciąga się ją za pomocą liny. Flagi niesione podczas pochodów, wywieszane z okien, balkonów, mocowane na słupach czy latarniach ulicznych umieszcza się na drzewcu (drewnianym lub metalowym drążku). Można też zawiesić flagę pionowo nad ulicą na linie rozciągniętej między dwoma budynkami, zamocować na drążku do prawego błotnika pojazdu, umieścić na drzewcu/maszcie w przeznaczony do tego podstawie w sali lub gabinecie oraz na podium po prawej stronie mówcy.

Flagi na wolnym powietrzu

Na maszcie wolno umieścić tylko jedną flagę. Jej szerokość nie może być mniejsza niż $\frac{1}{6}$ wysokości masztu lub większa niż $\frac{1}{5}$ wysokości masztu. Kiedy ustawia się większą liczbę masztów, należy pamiętać, żeby wszystkie miały jednakową wysokość. Odległość między nimi nie powinna być mniejsza niż $\frac{1}{4}$ wysokości masztu.

W przypadku flagi umieszczonej na drzewcu jej szerokość nie może być mniejsza niż $\frac{1}{3}$ długości drzewca lub większa niż $\frac{1}{2}$ jego długości. Najczęściej drzewce znajduje się w uchwycie i jest umocowane pod kątem ok. 45 stopni w stosunku do ściany budynku. Można również umieścić drzewce poziomo na balkonie lub w oknie.

W czasie świąt narodowych gospodarze domów wywieszają flagi państwowe Rzeczypospolitej Polskiej przed wejściem do budynku lub obok wejścia, na wysokości górnej framugi drzwi wejściowych.

Jeśli na scenie w czasie różnych uroczystości i imprez przewidziane jest ekspozowanie flag, to należy je umieścić na lewo dla patrzącego na scenę od przemawiających lub prowadzących, w rzędzie, na odpowiednich podstawach lub w stojakach, w kolejności zgodnej z hierarchią flag (patrz opis kolejności flag na masztach w rozdz.: *Barwy biało-czerwone mają zawsze pierwszeństwo*).

Czasem krzyżuje się dwie flagi. Wtedy stojąca wyżej w hierarchii jest dla patrzącego na nie po lewej stronie, a jej drzewce jest przed drzewcem flagi drugiej.

W czasie międzynarodowych imprez sportowych flagi umieszcza się w rzędzie na koronie stadionu. Na początku i końcu jest flaga państwowa Rzeczypospolitej Polskiej a między nimi flagi innych państw w porządku alfabetycznym, zgodnie z ich nazwami w języku polskim. W środku, nad trybuną główną jest jeszcze jedna flaga państwowa RP.

Flagi w pomieszczeniach

W sali ze sceną lub podium flagę państwową Rzeczypospolitej Polskiej umieszcza się na podwyższeniu po lewej (dla publiczności w sali) stronie mównicy. Barwy narodowe drapuje się w centralnym miejscu na ścianie za stołem prezydialnym. Muszą one mieć na odcinku pionowym pas biały z lewej, a na poziomym u góry.

Na podwyższeniu można umieścić więcej niż jedną flagę. Wtedy obowiązuje kolejność zgodna hierarchią (patrz opis kolejności flag na masztach w rozdz.: *Barwy biało-czerwone mają zawsze pierwszeństwo*).

W zadaszonym obiekcie sportowym najlepiej wyeksponować flagi poziomo. W tym celu przymocowuje się ich górny skraj do drewnianej lub metalowej poprzeczki i zawiesza na dwóch linkach mocowanych przy końcu poprzeczki.

W gabinecie flagę lub flagi umieszcza się po lewej stronie (patrząc od wejścia) biurka urzędnika państwowego lub samorządowego.

Flagi podczas marszów

Flaga państwowa Rzeczypospolitej Polskiej jest wówczas niesiona przed rzędem innych flag. Może być niesiona również z innymi flagami w jednym rzędzie: w przypadku trzech lub pięciu flag zajmuje miejsce środkowe, w rzędzie czterech flag jest po lewej stronie dla patrzących na czoło pochodu, a w rzędzie sześciu – dwie flagi państwowe Rzeczypospolitej Polskiej zajmują skrajne miejsca po stronie lewej i prawej. Kolejność innych flag wyznacza hierarchia (patrz opis kolejności flag na masztach w rozdz.: *Barwy biało-czerwone mają zawsze pierwszeństwo*).

Często podczas marszów nad głowami maszerujących niesiona jest poziomo szeroka i bardzo długa wstęga w barwach narodowych. W takim przypadku jej pas biały musi być po lewej stronie dla patrzącego na czoło pochodu.

Uroczyste podniesienie flagi

Odbywa się przy akompaniamencie hymnu narodowego. Uczestniczą w nim dwie osoby, pierwsza zaczyna flagę za pomocą karabińczyków do linki przy maszcie, druga podtrzymuje luźny skraj flagi, tak by nie dotknęła podłoża. Osoba, która umocowała flagę, wciąga ją na maszt, druga puszcza dopiero, gdy luźny skraj flagi jest na wysokości jej ramienia. Flagę podnosi się na maszt energicznie, opuszcza powoli. Flagę po ściągnięciu z masztu należy złożyć.

Warunki ekspozycji flagi

Flaga musi być czysta i mieć czytelne barwy. Nie może być pomięta lub postrzępiona. Nie umieszcza się na niej żadnych napisów ani rysunków. Na zewnątrz może być eksponowana na maszcie od świtu do zmroku, jeśli ma pozostać dłużej, musi być dobrze oświetlona. Nie powinno się wywieszać flagi w dni deszczowe, podczas zamieci śnieżnych oraz przy wyjątkowo silnym wietrze. Flaga nie może dotykać podłoża.

PROTOKÓŁ

Flagą nie oddaje się honorów żadnej osobie, nie pochyla się jej przed żadną inną flagą lub znakiem.

Flagą nie można przykryć pomnika lub tablicy pamiątkowej przed ich odsłonięciem. Podczas uroczystości flagi na odpowiednich podstawach lub stojakach należy umieścić po lewej stronie pomnika – dla patrzącego na pomnik – w kolejności zgodnej z hierarchią.

Flaga nie może służyć jako nakrycie stołu lub opakowanie jakiegoś przedmiotu.

Powszechny stał się zwyczaj umieszczania na barwach narodowych nazw miejscowości, z których przyjeżdżają kibice na zawody sportowe, aby jednak nie naruszać zasad, powinny to być barwy narodowe, a nie flagi o proporcji 5:8.

Stara zniszczona flaga, nienadająca się do eksponowania, powinna zostać w sposób właściwy zniszczona. Jedynym godnym sposobem jest jej niepubliczne spalenie lub utylizacja przez rozdzielenie barw. Jeśli flaga taka jest związana z jakimś szczególnym wydarzeniem, można ją przekazać do muzeum.

Barwy biało-czerwone mają zawsze pierwszeństwo

Na terenie Rzeczypospolitej Polskiej polska flaga państwowa ma zawsze pierwszeństwo przed wszystkimi innymi flagami. Jeśli eksponuje się na masztach więcej flag, flagę państwową RP podnosi się (wciąga na maszt) jako pierwszą i opuszcza jako ostatnią.

W przypadku grupy flag, kiedy poza flagą RP są flagi innych państw, organizacji międzynarodowych oraz flagi polskich jednostek samorządu terytorialnego – ustawione w rzędzie, półkołu lub kole – ich kolejność ustala się w zgodzie z hierarchią. Należy przy tym pamiętać, że flagi innych państw są w hierarchii na drugim miejscu, a organizacji międzynarodowych, niemające statusu flag państwowych, powinny być umieszczone za flagami polskich jednostek samorządowych. Kiedy eksponuje się flagi dwóch równorzędnych jednostek samorządu terytorialnego, flaga gospodarza ma pierwszeństwo przed flagą gościa.

Hierarchia flag



1. Flaga państwowa Rzeczypospolitej Polskiej
2. Flaga innego państwa
3. Flaga województwa
4. Flaga powiatu
5. Flaga gminy (miasta, gminy miejsko-wiejskiej, gminy wiejskiej)
6. Flaga Europejska
7. Flaga innych organizacji międzynarodowej (ONZ, NATO)
8. Flaga służbowa, np. Policji, Straży Granicznej, Państwowej Straży Pożarnej, Poczty Polskiej, straży miejskiej
9. Flaga instytucji, firmy, organizacji, uczelni, szkoły, klubu sportowego itp.
10. Flaga grupy narodowościowej, flaga okolicznościowa

Hierarchii tej należy przestrzegać przy wszystkich formach eksponowania flag w przestrzeni publicznej, na zewnątrz i wewnątrz budynków lub obiektów sportowych.

Z wymienionymi flagami nie wolno eksponować flag reklamowych.

Biało-czerwona podczas żałoby

W dniach żałoby narodowej flagi na masztach spuszcza się do ich połowy. Rano podnosi się flagę na sam szczyt masztu i po chwili powoli opuszcza do połowy wysokości. Wieczorem na chwilę podnosi się ją na szczyt masztu, po czym powoli całkowicie opuszcza i zdejmuje.

Flagi na drzewcach/masztach ukośnych opatruje się kirem. Kir to czarna wstęga, którą wiąże się na drzewcu flagi powyżej skraju górnego płata. Oba końce wstęgi nie powinny być dłuższe od połowy długości flagi.

Flagą można przykryć trumnę wybitnej, zasłużonej osoby. Układa się ją tak, aby linia rozdzielająca barwę białą od czerwonej znajdowała się wzdłuż linii środkowej długości trumny. Pas biały powinien znajdować się nad sercem zmarłego. Przed złożeniem trumny do grobu flagę należy zdjąć, złożyć i przekazać najbliższemu krewnemu osoby zmarłej lub jej pełnomocnikowi.

Flaga to najmłodszy, lecz najbardziej rozpowszechniony rodzaj weksyliów, czyli znaków rozpoznawczych. Poza nią najczęściej występującymi weksyliami są sztandary, bannery, bandery (na morzu), flagi stolikowe, chorągiewki samochodowe i proporczyki.

Sztandar

znak używany przez jednostki liniowe sił zbrojnych, szkoły wojskowe, jednostki organizacyjne Straży Granicznej, Państwowej Straży Pożarnej lub Policji, straży miejskiej, jednostki samorządu terytorialnego, partii politycznej, stowarzyszenia, związku zawodowego, szkoły itp. – występuje tylko w jednym egzemplarzu. Składa się z dwóch zszytych ze sobą kwadratowych lub prostokątnych płatów tkaniny o odmiennych wzorach i drzewca z głowicą. Trzy skraje płata są obszyte frędzlą (ozdobnym zakończeniem w postaci wszytych w taśmę prostopadle do niej sznurków złotych lub srebrnych o długości ok. 10-20 cm), czwarty jest przymocowany do drzewca.

Pochylając sztandar, oddaje się honory Prezydentowi RP, Prezesowi Rady Ministrów oraz Marszałkom Sejmu i Senatu. Dotyczy to każdego sztandaru. Wojewodom oddaje się honory sztandarami województwa, miasta lub gminy wiejskiej. Starostowie odbierają honory sztandarami powiatów, miast i gmin wiejskich. Honory prezydentom i burmistrzom miast oddają sztandary miejskie. Wójtom oddaje się honory sztandarem gminy wiejskiej.

Bandera

to weksylium określające przynależność państwową jednostek pływających po morzach. Na jednostce pływającej po wodach śródlądowych zamiast bandery wywieszana jest flaga państwowa.



Banner

Pionową wersję flagi o proporcjach od 1:4 do 1:8 nazywa się bannerem. Z reguły to, co na fładze jest na górze, na bannerze znajduje się po lewej stronie. W przypadku banneru o barwach flagi polskiej po lewej stronie jest pionowy pas biały, a po prawej czerwony. Jeśli na fładze znajduje się herb lub godło, to na bannerze jego oś pionowa musi pokrywać się z pionowym słupem masztu. W przypadku flag, których wzoru nie można wykorzystać na bannerze, konieczne jest jego zaprojektowanie z nieco odmiennym wzorem.

Chorągiewkę samochodową

umieszcza się na prawym przednim błotniku samochodu, w którym przewożony jest urzędnik państwowy lub samorządowy. Chorągiewka ma wzór flagi państwowej lub samorządowej. Na samochodzie głowy państwa: prezydenta, króla, księcia itp. na prawym błotniku umieszcza się chorągiewkę o wzorze flagi państwowej, a na lewym o wzorze flagi głowy państwa.

Polska jest jedynym państwem w Europie, które nie ma flagi i chorągiewki samochodowej prezydenta.

Flaga Europejska

(ang. *European Flag*, fr. *Drapeau Européen*) to nazwa flagi, jaką w 1955 roku przyjęła Rada Europy i zaleciła, by flagi tej używały organizacje i instytucje działające na rzecz jednoczenia Europy. Od roku 1986 używana była przez Europejską Wspólnotę Gospodarczą, a od 1992 roku przez Unię Europejską. Umieszczony na niebieskim płacie krąg złożony z dwunastu żółtych gwiazd ma być symbolem perfekcji i pełni. Projektant flagi Arsène Heitz utrzymuje zaś, że inspiracją dla niego był „wielki znak na niebie” z Apokalipsy św. Jana, czyli Matka Boża – „Niewiasta obleczona w słońce i księżyc pod jej stopami, a na jej głowie wieniec z gwiazd dwunastu”.

Flaga gabinetowa

W gabinecie urzędnika państwowego lub samorządowego umieszczana jest flaga gabinetowa. Wykonana z wysokiej jakości tkaniny, najczęściej obszyta złotą frędzlą, umocowana do drzewca, osadzonego na ozdobnej, metalowej podstawie.

Flaga narodowa i flaga urzędowa

W państwach, które mają dwie flagi, ogół obywateli i wszelkie instytucje prywatne używają flagi narodowej, a władze i instytucje państwowe flagi urzędowej. Ta druga w większości przypadków ma barwy flagi narodowej z herbem państwowym pośrodku płata. W Polsce termin „flaga narodowa” nie występuje, nie ma też państwowej flagi urzędowej. Flagi urzędowe ma wiele jednostek samorządu terytorialnego.

Flaga okolicznościowa

to flaga zaprojektowana w celu nadania uroczystego charakteru jednorazowej imprezie społecznej, politycznej, religijnej, gospodarczej lub sportowej, a także rocznicy ważnego wydarzenia historycznego.

Flaga stolikowa

to niewielkich rozmiarów flaga, stawiana na stole konferencyjnym przed poszczególnymi delegacjami, a także na biurkach w gabinetach przedstawicieli instytucji państwowych i władz jednostek samorządu terytorialnego. Zazwyczaj ma płat pionowy o proporcjach 1:2, zawieszony na pręcie z podstawką, tak że jej oś pionowa pokrywa się z pionowym prętem.

Proporczyk

to weksylium niedużych rozmiarów, trójkątne lub prostokątne z jaskółczym ogonem (trójkątnym wcięciem). Proporczyki używane są głównie w wojsku, ale są także proporczyki klubów sportowych, różnych firm i organizacji.

11.

Tytulatura, czyli jak się do kogo zwracać?

Zarówno w czasie oficjalnych wystąpień, jak też w rozmowach bezpośrednich oficjalnych oraz w kulisach trzeba pamiętać, iż do adresatów wystąpień i do rozmówców zwracać się należy zawsze z zachowaniem przynależnego tytułu.

Tak więc do prezydenta kraju zwracamy się „Pani Prezydent/Panie Prezydencie”, do premiera „Pani Premier/Panie Premierze”, do ministra „Pani Minister/Panie Ministrze”, do posłów „Pani Poseł/Panie Pośle”, do senatorów „Pani Senator/Panie Senatorze”, do przedstawiciela władz samorządowych np. „Pani Burmistrz/Panie Burmistrzu”, do hierarchów kościelnych „Księżę Arcybiskupie”, „Księżę Biskupie”, „Księżę Kardynale”, do osoby duchownej „Księżę/Proszę Księdza” lub „Pastorze”. W bardzo oficjalnych okolicznościach istnieje sformułowanie „Jego Ekscelencjo Księżę Biskupie”, „Jego Eminencjo Księżę Kardynale”, ale jego użycie nie jest konieczne.

Podobnie należy zwracać się do osób w służbie dyplomatycznej: do ambasadora mówimy „Pani Ambasador/„Panie Ambasadorze”, do konsula: „Pani Konsul/Panie Konsulu”. Dotyczy to zarówno rozmówców Polaków, jak też cudzoziemców. Polacy przywiązują dużą wagę do właściwego tytułu rozmówcy lub adresata, jednak w niektórych krajach ich mieszkańcy są na tym punkcie wręcz przewrażliwieni.

Do osób wojskowych zawsze zwracamy się stopniem oficerskim, oczywiście pod warunkiem, że występują w mundurze – dotyczy to zarówno oficerów Wojska Polskiego, jak też oficerów innych armii. Tak więc do generała zwracamy się: „Pani Generał/Panie Generale”, do pułkownika „Pani Pułkownik/Panie Pułkowniku” i analogicznie do posiadaczy wszystkich pozostałych stopni oficerskich.

TYTULATURA

Gdy chodzi o tytuły naukowe, pomijamy na ogół tytuł magistra, jednak już osobę mającą tytuł doktorski tytułujemy „Pani Doktor/Panie Doktorze” i oczywiście „Pani Profesor/Panie Profesorze”; jest to szczególnie ważne m.in. w krajach anglosaskich i niemieckich, gdzie tytuły naukowe, poczynwszy od doktorskiego, stanowią o wysokim statusie społecznym i pominięcie w rozmowie tytułowania rozmówcy może zostać odebrane nie tylko jako *faux pas*, ale także jako przejaw grubiaństwa i znieważenie.

Kiedy sytuacja wymaga zwrócenia się do większej liczby osób, sięgamy po formę „Szanowni Państwo”. Należy przy tym pamiętać, że forma ta wiąże się z użyciem czasownika w trzeciej osobie liczby mnogiej. Dlatego powinno się mówić np. „Szanowni Państwo wiedzą”, a nie „Szanowni Państwo wiecie”.

Źródła:

Ustawa z dnia 31 stycznia 1980 r. o godle, barwach i hymnie Rzeczypospolitej Polskiej oraz o pieczęciach państwowych (Dz.U.2019.1509. Akt obowiązujący - wersja od: 1 września 2019 r.).

Zarządzenie nr 12 Ministra Spraw Zagranicznych Rzeczypospolitej Polskiej z 8 marca 2011 roku w sprawie sposobu obchodzenia świąt narodowych, państwowych i innych świąt przez placówki zagraniczne.

Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 roku o przywróceniu Święta Narodowego Trzeciego Maja (Dz. U. Nr 28, poz. 160).

Ustawa z dnia 15 lutego 1989 r. o ustanowieniu Narodowego Święta Niepodległości (Dz. U. Nr 6, poz. 34).

Ustawa z dnia 20 marca 2002 r. o ustanowieniu 2 maja Dniem Polonii i Polaków za Granicą (Dz. U. Nr 37, poz. 331).

Duma i szacunek. Zasady oraz dobre praktyki godnego postępowania wobec polskich symboli państwowych, publikacja Biura Bezpieczeństwa Narodowego oraz Departamentu Wychowania i Promocji Obronności Ministerstwa Obrony Narodowej.

Gerard Labuda, Waldemar Michowicz, *Historia dyplomacji polskiej*, Instytut Studiów Politycznych PAN, Wydawnictwo Sejmowe 2002.

Wojciech J. Poczachowski, *Geografia organizacji polskich i polonijnych za granicą. Współpraca z Krajem*, ekspertyza dla Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej, Warszawa – Katowice 2013.

Tomasz Orłowski, *Protokół dyplomatyczny. Ceremoniał i etykieta*, Polski Instytut Spraw Międzynarodowych, Warszawa 2010.

**Jak mówić i pisać,
by być w zgodzie
z zasadami
obowiązującymi
w polszczyźnie**

Wskazówki językowe

Aleksandra Majdzińska

1.

Transkrypcja, transliteracja

Kiedy język jest zapisywany innym alfabetem niż łaciński, wówczas do zapisywania wyrazów, zwłaszcza nazw własnych, używamy transkrypcji i transliteracji.

Transkrypcja

to fonetyczny zapis słów. Polega na przybliżonym, choć możliwie wiernym, zastępowaniu dźwięków mowy oznaczanych za pomocą jednego alfabetu znakami innego alfabetu.

Transliteracja

to zastępowanie liter jednego alfabetu określonymi literami innego.

Ujednolicony system transliteracji i transkrypcji to niezbędne narzędzie ułatwiające pracę urzędnikom, bibliotekarzom czy naukowcom, pozwalające uniknąć chaosu związanego np. z zapisem danych osobowych, katalogowaniem czy sporządzaniem bibliografii. Jeśli naukowa ścisłość nie jest wymagana lub zależy nam jedynie na ukazaniu brzmienia danego języka, stosujemy transkrypcję. W tekstach naukowych, technicznych i urzędowych stosujemy transliterację. Obowiązują prawnie zasady transliteracji i transkrypcji.

Zasady transliteracji są oparte na Polskiej Normie PN-ISO 9 obowiązującej od 1 lutego 2000 roku: Transliteracja znaków cyrylickich na znaki łacińskie. Języki słowiańskie i niesłowiańskie. Natomiast transkrypcja jest zgodna z uchwałami Komitetu Językoznawstwa Polskiej Akademii Nauk z 20 stycznia 1956 roku, opublikowanymi w *Pisowni polskiej* (Wrocław 1957).

Transliteracja i transkrypcja współczesnego alfabetu ukraińskiego

Litery alfabetu ukraińskiego	Transliteracja	Transkrypcja
А а	A a	A a
Б б	B b	B b
В в	V v	W w
Г г	G g	H h
Ґ ґ	Ġ ġ	G g
Д д	D d	D d
Е е	E e	E e
Є є	Ê ê	Je je, e, ie
Ж ж	Ž ž	Ž ž
З з	Z z	Z z
И и	I i	Y y
І і	Ĭ ĭ	I i
Ї ї	Ĳ ĳ	Ji ji
Й й	J j	J j
К к	K k	K k
Л л	L l	Ł, L ł, l
М м	M m	M m
Н н	N n	N n
О о	O o	O o
П п	P p	P p
Р р	R r	R r
С с	S s	S s
Т т	T t	T t
У у	U u	U u
Ф ф	F f	F f
Х х	H h	Ch ch
Ц ц	C c	C c
Ч ч	Č č	Cz cz
Ш ш	Š š	Sz sz
Щ щ	Ŝ ŝ	Szcz szcz
Ь ь	’ ’	’ ’
Ю ю	Ů ů	Ju, U ju, u, iu
Я я	Â â	Ja, A ja, a, ia
’ ’	’ ’	pomija się

TRANSKRYPCJA, TRANSLITERACJA

Literę г oddajemy przez h, np. книга – knyha. Literę ґ (przywróconą w pisowni na Ukrainie) oddajemy przez g, np. ґрунт – grunt.

Literę л oddajemy dwojako:

- a. przez l przed я, є, ю, і (ї), ь, np. наллєш – nallesz, ліжко – liżko, Львів – Lwiw;
- b. przez ł przed a, e, и, o, y, spółgłoskami i na końcu wyrazu, np. Леся – Łesia, молодиця – mołodycia, вилки – wyłky, орел – oreł; obce nazwy własne pisane przez ле można oddawać przez le, np. Лейден – Lejden.

Literę и oddajemy przez y, np. лишити – łyszyty.

Literę і oddajemy przez i, np. сіль – sil.

Literę ї (występującą na początku wyrazów, po samogłoskach i po apostrofie) oddajemy przez ji, np. їхати – jichaty, мої – moji, з'їсти – zjisty.

Literę є oddajemy jako:

- a. je na początku wyrazu oraz po samogłoskach i po apostrofie, np. Євген – Jewhen, моє – moje, п'є – pje;
- b. e po л, np. наллєш – nallesz;
- c. ie po innych spółgłoskach, np. синє – synie.

Literę я oddajemy jako:

- a. ja na początku wyrazu oraz po samogłoskach i po apostrofie, np. Ярошенко – Jaroszenko, заява – zajawa, п'яний – pjanyj;
- b. a po л, np. Лященко – Łaszczenko;
- c. ia po innych spółgłoskach, np. дякую – diakuju.

Literę ю oddajemy jako:

- a. ju na początku wyrazu, po samogłoskach i po apostrofie, np. Юрченко – Jurczenko, мою – moju, в'ючити – wjuczyty;
- b. u po л, np. люблю – lublu;
- c. iu po innych spółgłoskach, np. сюди – siudy;

Literę ь oddajemy przez ' – znak zmiękczenia (nie apostrof '), np. князь – kniaź, будьте – bud'te, грудь – hrud'.

Połączenie liter ль oddajemy przez l, np. сіль – sil.

Połączenie liter ьо oddajemy przez io, np. нього – nioho.

Jedynie połączenie liter льо oddajemy przez lo, np. льох – loch.

Jeśli ścisłość naukowa ani zasady katalogowania bibliotecznego nie muszą być brane pod uwagę, możemy wprowadzić następujące zmiany w transliteracji i transkrypcji:

- Ukraińskie nazwy geograficzne od dawna spolszczone możemy zapisywać w postaci tradycyjnej, np. Charków, Kijów, Krzywy Róg, Żytomierz
- Ukraińskie nazwiska zakończone na -ий, -ський, -цький mogą otrzymać polskie zakończenia -y, -ski, -cki. Nazwiska te odmieniamy tak samo jak odpowiednie nazwiska polskie, np.

Мирний – Myrny, Myrnego, Myrnemu, o Myrnym

Зілинський – Ziłyński, Ziłyńskiego, Ziłynskiemu, o Ziłyńskim

Зеленський – Zełenski, Zełenskiego, Zełenskiemu, o Zełenskim

Могилянський – Mohylnycki, Mohylnyckiego, Mohylnyckiemu, o Mohylnyckim

- Przyrostek -ич piszemy w formie -ycz, np. Шашкевич – Szaszkewycz
- Przyrostek -ів w mianowniku liczby pojedynczej ma postać -iw, a w przypadkach zależnych -ow, np.

Яцків, Яцкова – Jackiw, Jackowa, Jackowowi, z Jackowem, o Jackowie.

Należy zwrócić uwagę na to, że spolszczamy tylko zakończenia ukraińskich nazwisk, ich pozostała część zachowuje właściwości fonetyczne oryginału, toteż piszemy: Łewycki, Szaszkewycz, Ziłyński (a nie: Lewicki, Szaszkiewicz, Ziłyński). W przypadku nazwisk historycznych czy znanych w wersji polskiej możemy stosować wersję polską (także w transkrypcji): Chmielnicki, Rudnicki, Wiszniowiecki, Iwan Ziłyński.



Link pomocny przy transliteracji i transkrypcji:
<https://www.ushuaia.pl/transliterate/>

2.

Imię i nazwisko

W Polsce najbardziej popularne nazwiska to Nowak, Kowalski i Wiśniewski.

Imię zawsze zapisujemy przed nazwiskiem. Nazwisko może pojawić się przed imieniem tylko w urzędowych wykazach sporządzanych w porządku alfabetycznym, np. lista uczniów w dzienniku.

W języku polskim imiona i nazwiska odmieniają się, także te niepolskie, i należy o tym pamiętać np. podczas wypisywania dyplomów.

1. Odmiana nazwisk żeńskich

Odmianie podlegają wszystkie nazwiska żeńskie zakończone na -a. Te zakończone spółgłoską pozostają nieodmienne.

1. Jeżeli nazwisko zakończone jest na -ska, -cka, -dzka, -owa lub -ewa, odmienia się tak jak przymiotnik, np.

Kowalska, DC. Kowalskiej, BN. Kowalską, Ms. Kowalskiej

Konopacka, DCMs. Konopackiej, BN. Konopacką

Rudzka, DCMs. Rudzkiej, BN. Rudzką.

2. Nazwisko panieńskie zakończone na -ówna lub -anka odmienia się jak rzeczownik, np.

Kucówna, D. Kucówny, CMs. Kucównie, B. Kucównę, N. Kucówną

Kotulanka, D. Kotulanki, CMs. Kotulance, B. Kotulanke, N. Kotulanką.

3. Pozostałe nazwiska zakończone na -a odmieniają się jak rzeczowniki polskie, np.

Janda, D. Jandy, CMs. Jandzie, B. Jandę, N. Jandą

Rosa, D. Rosy, CMs. Rosie, B. Rosę, N. Rosą.

4. Problemатyczne może być nazwisko żeńskie, które wygląda jak przymiotnik w rodzaju męskim, np. Chudy, Biały. Jeśli w mianowniku to nazwisko

kończy się na -y, pozostaje nieodmienne. Jeśli jednak jego właścicielka zdecydowała się na formę z końcówką żeńską (to jest Ewa Chuda, Anna Biała), będzie odmieniało się jak przymiotnik: D. Ewy Chudej, CMs. Ewie Chudej, B. Ewę Chudą, N. Ewą Chudą.

Zasady odmiany imion i nazwisk ukraińskich są w języku polskim takie same jak dla nazwisk polskich, np.

Wiktoria Medwediewa – dziękujemy Wiktorii Medwediewej, dyplom dla Wiktorii Medwediewej

Anna Morozowa – dziękujemy Annie Morozowej, dla Anny Morozowej

Sałomija Michajłowska – dziękujemy Sałomiji Michajłowskiej, dla Sałomiji Michajłowskiej

Anastasja Kolesnik – dziękujemy Anastasji Kolesnik, dla Anastasji Kolesnik

Switłana Bojko – dziękujemy Switłanie Bojko, dla Switłany Bojko.

2. Odmiana nazwisk męskich

Odmieniają się prawie wszystkie.

1. Te zakończone na spółgłoskę odmieniają się tak jak rzeczowniki pospolite, np.

Kuc, DB. Kuca, C. Kucowi, N. Kucem, Ms. Kucu

Fedoryszyn, DB. Fedoryszyna, C. Fedoryszynowi, N. Fedoryszynem, Ms. Fedoryszynie

Olijnyk, DB. Olijnyka, C. Olijnykowi, N. Olijnykiem, Ms. Olijnyku

Kobzar, DB. Kobzara, C. Kobzarowi, N. Kobzarem, Ms. Kobzarze

Szewczuk, DB. Szewczuka, C. Szewczukowi, N. Szewczukiem, Ms. Szewczuku.

2. Te zakończone na -a odmieniają się zawsze według odmiany żeńskiej, np.

Duda, D. Dudy, C. Dudzie, B. Dudę, N. Dudą, Ms. Dudzie.

Wyjątkiem są nazwiska zakończone w wymowie na „-ła”, np. Benoit, Dubois, Lacroix, których nie odmieniamy.

3. Te zakończone na -ski, -cki, -dzki mają odmianę przymiotnikową, np.

Kaczyński, DB. Kaczyńskiego, C. Kaczyńskiemu, NMS. Kaczyńskim

Zełenski, DB. Zełenskiego, C. Zełenskiemu, NMs. Zełenskim.

4. Również te zakończone na -i oraz -e odmieniają się jak przymiotnik, np.

Verdi, DB. Verdiego, C. Verdiemu, NMs. Verdim

Mallarmé, DB. Mallarmého, C. Mallarmému, NMs. Mallarmém.

5. Nazwiska zakończone na -o mają odmianę rzeczownikową męską, jeśli są pochodzenia obcego, np.

Caruso, DB. Carusa, C. Carusowi, N. Carusem, Ms. Carusie.

Wyjątkiem są tutaj te akcentowane na ostatnią sylabę (Hugo, Boileau), których nie odmieniamy.

6. Nazwiska, które zakończone są na -u, nie odmieniają się, np. Ceașescu.

7. Dopuszcza się nieodmienianie nazwisk zakończonych na -o, -e, -y lub -i, jeśli są poprzedzone imieniem lub tytułem, godnością (pan, pani, minister, prezydent), wówczas poprawne są dwie formy:

Witamy ministra Kołodko lub Witamy ministra Kołodkę

Spotkanie z panem Ołeksadrem Kłymenko lub Spotkanie z panem Ołeksandrem Kłymenką

Matwiejenko – dziękujemy Matwiejence, z Matwiejenką, dla Matwiejenki.

8. Nazwiska polskie zakończone na -ąb, -eł, -oł, np. Kocioł, Koziel, Jarzab mogą odmieniać się w dwojaki sposób:

- bez wymian spółgłoskowych, np.

Kocioł – Kocioła, Koziel – Koziela, Jarzab – Jarzaba

- z zachowaniem wymian, np.

Kocioł – Kotła, Koziel – Kozła, Jarzab – Jarzęba (ten sposób uchodzi jednak za mniej staranny).

Zasada ta nie dotyczy nazwisk jednosylabowych, np.

Dąb, od którego poprawna forma w dopełniaczu to Dąba (a nie Dęba czy Dębu).

3. Nazwiska dwuczłonowe

Każdy człon dwuczłonowych nazwisk żeńskich, który w mianowniku kończy się na -a, odmieniamy, np. o Pawlikowskiej-Jasnorzewskiej.

Każdy składnik dwuczłonowych nazwisk męskich również odmieniamy, np. o Boyu-Żeleńskim, chyba że pierwszy człon jest nazwą dawnego herbu lub przydomka, np. o Korwin-Mikkem.

4. Nowakówna, Nowakowa

W dawnej Polsce tworzone nazwiska żon i panien za pomocą następujących przyrostków:

- a. -owa, -ówna – od nazwisk męskich zakończonych na spółgłoskę (z wyjątkiem -g) lub na samogłoski -e, -o, np.

Kopernik – Kopernikowa – Kopernikówna

Nowak – Nowakowa – Nowakówna

Matejko – Matejkowa – Matejkówna;

- b. -ina/-yna, -anka – od nazwisk męskich zakończonych na -a, -g, -ga, -ge, -go, np.

Galuba – Galubina – Galubianka

Zaręba – Zarębina – Zarębianka

Śnieg – Śnieżyna – Śnieżanka.

Dzisiaj zwyczaj akcentowania w ten sposób stanu cywilnego jest rzadko spotykany, ale niektóre panie są znane właśnie pod taką formą nazwiska, np.

Eliza Orzeszkowa, Ewa Szelburg-Zarębina, Anna Świderkówna, Barbara Kraftówna.

5. Odmiana nazwisk w liczbie mnogiej, czyli państwo Kowalscy i państwo Nowakowie

Nazwisko zakończony na	Końcówka nazwiska w liczbie mnogiej	Pan- Państwo
-ski	-scy	Morski – Morscy
-cki	-ccy	Sawicki – Sawiccy
-dzki	-dzczy	Domaradzki – Domaradzcy
-y (jak przymiotnik)	-i	Zimy – Zimni
-y	-owie	Gajcy – Gajcowie
spółgłoska	-owie	Mielnik – Mielnikowie
-a, -e, -o	-owie	Szewczenko – Szewczenkowie

PAŃSTWO (l.m.) (kobieta, mężczyzna)

(M. kto? co?)	Szanowni Państwo	Kowalscy, Nowakowie
(D. kogo? czego?)	Szanownych Państwa	Kowalskich, Nowaków
(C. komu? czemu?)	Szanownym Państwu	Kowalskim, Nowakom
(B. kogo? co?)	Szanownych Państwa	Kowalskich, Nowaków
(N. z kim? czym?)	z Szanownymi Państwem	Kowalskimi, Nowakami
(Ms. o kim? o czym?)	o Szanownych Państwu	Kowalskich, Nowakach
(W. o!)	Szanowni Państwo!	Kowalscy, Nowakowie
(M. kto? co?)	Szanowni Państwo	Fedoriszynowie, Bojkowie
(D. kogo? czego?)	Szanownych Państwa	Fedoriszynów, Bojków (nie Fedoriszynych)
(C. komu? czemu?)	Szanownym Państwu	Fedoriszynom, Bojkom
(B. kogo? co?)	Szanownych Państwa	Fedoriszynów, Bojków
(N. z kim? czym?)	z Szanownymi Państwem	Fedoriszynami, Bojkami
(Ms. o kim? o czym?)	o Szanownych Państwu	Fedoriszynach, Bojkach
(W. o!)	Szanowni Państwo!	Fedoriszynowie, Bojkowie

Przykłady:

Podziękowania dla Państwa Sawickich, dla Państwa Nowaków, Fedoriszynów, Bojków.

Rozmawiałem z państwem Sawickimi, Nowakami, Fedoriszynami, Bojkami.

Pamiętajmy, że państwo to oni, dlatego czasownik będzie zawsze w liczbie mnogiej, np. Państwo Batorowie zamówili taksówkę i mają chwilę na rozmowę.



Strona pomocna w odmianie nazwisk
<http://nlp.actaforte.pl:8080/Nomina/Nazwiska>

3.

Nazwy geograficzne

W zapisie nazw geograficznych zapisywanych innym alfabetem niż łaciński stosuje się zasady ustalone przez Komisję Standaryzacji Nazw Geograficznych poza Granicami Rzeczypospolitej Polskiej. Komisja opracowała urzędowy wykaz nazw geograficznych w języku polskim: *Urzędowy wykaz polskich nazw geograficznych świata*, GUGiK, Warszawa 2019.



Wykaz polskich nazw miejscowości na Ukrainie wraz z ich transkrypcją i transliteracją dostępny jest na stronie Głównego Urzędu Geodezji

Kartografii:

<https://www.gov.pl/web/gugik/>

[wykaz-polskich-nazw-miejscowosci-z-obszaru-ukrainy](https://www.gov.pl/web/gugik/wykaz-polskich-nazw-miejscowosci-z-obszaru-ukrainy)

Jeśli jakieś nazwy nie ma w wykazie, stosuje się zasady transliteracji.

Tłumaczenie nazw własnych to zadanie (niełatwe) dla tłumaczy przysięgłych, konsulów, urzędników, jednak warto zwrócić uwagę, czy nazwa danej miejscowości ma jednolity zapis we wszystkich naszych oficjalnych dokumentach i dopilnować, aby tak się stało.

W aneksie znajdują Państwo najpopularniejsze nazwy miejscowości ukraińskich i ich polskie odpowiedniki.

4.

Wielka i mała litera

Wielką literą piszemy:

- Imiona własne, ludzi i zwierząt, przydomki, pseudonimy i przezwiska ludzi, np.

Barbara, Robert Lewandowski, Reksio, Bolesław Chrobry, Sokole Oko, Lewy

- Nazwy świąt, dni, okresów świątecznych, np.

Nowy Rok, Epifania, Środa Popielcowa, Wielki Tydzień, Wielki Czwartek, Wielki Piątek, Wielka Sobota, Niedziela Wielkanocna, Poniedziałek Wielkanocny, Wielkanoc, Święta Wielkanocne, 1 Maja, 3 Maja, Święto Narodowe Trzeciego Maja (ale: święto Konstytucji 3 maja), Zielone Świątki, Boże Ciało, Dzień Matki, Wniebowzięcie, Wszystkich Świętych, Zaduszki, Dzień Zaduszny, Święto Niepodległości, Narodowe Święto Niepodległości, Wigilia (jako dzień 24 grudnia), Boże Narodzenie, Gwiazdka

- Nazwy gwiazd, planet i konstelacji, np.

Saturn, Jowisz, Droga Mleczna, Wielka Niedźwiedzica, Ziemia, Słońce, Księżyc

- Nazwy części świata, państw i ich mieszkańców, np.

Ameryka, Amerykanin, Polska, Polak, Europa, Europejczyk

- Nazwy regionów, krain historycznych i ich mieszkańców, np.

Pomorze, Pomorzanin, Wielkopolska, Wielkopolanin

- Nazwy geograficzne, np.

Atlantyck, Kanał Augustowski, Sahara, Ameryka Południowa, Morze Północne, Nowy Sącz, Wielka Brytania

- Nazwy przedstawicieli ras, szczepów i plemion, np.
Arab, Słowianin, Indianin, Metys, Kreol, Masaj
- Nazwy ulic, placów, parków, budowli i zabytków, np.
ulica Puławska, Wawel, Łazienki
- Wszystkie wyrazy w nazwach wielowyrazowych, jeżeli wchodzi ściśle w skład nazwy własnej, np.
Zamek Królewski, Rynek Starego Miasta, Wały Chrobrego, Jama Michalika, Karczma Słupska, Kawiarnia Literacka, Księgarnia Naukowa
- Nazwy, które zapisujemy wielką literą ze względu na tradycję, np.
Grób Nieznanego Żołnierza w Warszawie, Most Londyński, Mur Płacz, Ogród Saski, Osiedle Młodych, Pałac Kultury i Nauki, Pałac Staszica, Pałac Elizejski, Pałac Namiestnikowski, Rynek Starego Miasta, Ściana Płacz (w Jerozolimie), Świątynia Opatrzności Bożej (w Warszawie), Trasa Łazienkowska, Trasa W-Z, Zamek Królewski w Warszawie, Zamek Ujazdowski, Zamek Książąt Pomorskich, Grób Pański w Jerozolimie
- Nazwy indywidualne (jednostkowe) urzędów, władz, instytucji, szkół, organizacji, np.
Sejm Rzeczypospolitej Polskiej, Uniwersytet Jagielloński, Gimnazjum im. Gen. K. Sosnkowskiego, Szkoła Podstawowa nr 1 w Białej Podlaskiej, Armia Polska we Francji, Błękitna Armia, Armia Hallera (ale: hallerczycy), Dywizja Pancerna generała Stanisława Maczka (ale: maczkowcy)
- Wszystkie wyrazy w odmiennych tytułach czasopism (z wyjątkiem przymków i spójników), np.
„Tygodnik Powszechny”, „Gazeta Wyborcza”, „Głos Pomorza”, „Literatura na Świecie”
- Tytuły modlitw, np.
„Anioł Pański”, „Gorzkie żale”, „Koronka do miłosierdzia Bożego”, „Litania loretańska do Najświętszej Marii Panny”, „Litania do św. Franciszka z Asyżu”, „Modlitwa Pańska”, „Modlitwa za rodziców”, „Skład apostołski”, „Ojcze nasz”, „Zdrowaś Mario”

WIELKA I MAŁA LITERA

- Nazwy języków programowania, programów i systemów, np.
Pascal, Python, Java, Windows, Word
- Nazwy imprez, którym organizatorzy chcą nadać indywidualną nazwę, np.
Międzynarodowy Konkurs Chopinowski, Dni Kultury Polskiej, Wielka Orkiestra Świątecznej Pomocy, Festiwal Folkloru Ziem Górskich
- Nazwy orderów i odznaczeń, np.
Krzyż Zasługi, Virtuti Militari, Wzorowy Uczeń
- Jednowyrazowe nazwy nagród, np.
Oscar, Nobel, Złota Palma, Fryderyk.



Jeśli nazwa nagrody jest wielowyrazowa to wszystkie wyrazy zapisujemy wielką literą, np.

Nagroda Nobla, Nagroda Grammy, Nagroda Literacka Nike.

Małą literą piszemy:

- Wszystkie nazwy pospolite, np.
samochód, kot, spodnie
- Przymiotniki utworzone od nazw kontynentów, krajów, np.
azjatycki, europejski, polski, słowiański
- Nazwy mieszkańców miast, dzielnic i wsi, np.
warszawiak, mokotowianin
- Nazwy terminów i pojęć geograficznych, np.
biegun północny, biegun południowy, południk, równik, koło podbiegunowe, wschód, zachód północ, południe
- Nazwy dni tygodnia, miesiąca, okresów kalendarzowych, obrzędów i zwyczajów, np.
grudzień, kwartał, dyngus, andrzejki, ślub, tłusty czwartek, adwent, karnawał, post (ale: Wielki Post), mikołajki, dożynki, sylwester
- Nazwy wydarzeń historycznych, np.
wojna trzydziestoletnia, II wojna światowa, powstanie warszawskie, rewolucja francuska, bitwa pod Grunwaldem, pokój toruński, hołd pruski
- Nazwy okresów historycznych, epok i prądów filozoficznych, np.
średniowiecze, humanizm, odrodzenie
- Nazwy okręgów administracyjnych, np.
województwo mazowieckie, obwód iwanofrankiwski, powiat piski, rejon białocerkiewski
- Nazwy gatunkowe modlitw i nabożeństw, utworów literackich, muzycznych, programów telewizyjnych i radiowych, np.
msza święta, godzinki, koronka, litanie, akt strzelisty, różaniec, modlitwa za zmarłych, roraty, droga krzyżowa, zdrowaśka, różaniec, oda, pieśń, powieść, ewangelia (jako nazwa gatunku literackiego, ale Ewangelia św. Jana), tren, monografia, rozprawa, sonata, symfonia, słuchowisko, widowisko

- Nazwy członków bractw, zgromadzeń zakonnych, np.

dominikanie (zakon dominikanów), franciszkanie (zakon franciszkanów), jezuici (zakon jezuitów), karmelitanki bose (zakon karmelitanek bosych), ss. betanki, ale pełne, oficjalne nazwy zakonów piszemy wielką literą, np. Zgromadzenie Sióstr Rodziny Betańskiej, Kongregacja Panien Benedyktynek w Polsce pod wezwaniem Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny, Zgromadzenie Misjonarzy Oblatów Najświętszej Maryi Panny Niepokalanej, Towarzystwo Chrystusowe, Zgromadzenie Najświętszych Serc Jezusa i Maryi

- Nazwy gatunkowe (rodzajowe) stojące przed nazwą własną, jak ulica, aleja, pałac, plac, park, kopiec, kościół, klasztor, willa, zamek, most, moło, brama, pomnik, cmentarz, np.

katedra wawelska, katedra na Wawelu, kościół Świętego Krzyża, kościół dominikanów (jeśli dominikanów nie jest nazwą własną budynku, lecz jedynie wyrażeniem określającym kościół, który należy do dominikanów), kościół oo. Dominikanów (ale: kościół Ojców Dominikanów), klasztor Dominikanów (gdy oznacza konkretną nazwę własną budynku), kościół św. Marka, kościół Mariacki, grób Pański w znaczeniu 'coroczna dekoracja w kościele', cmentarz Rakowicki, cmentarz Na Rossie, cmentarz Powązkowski (ale: Cmentarz Łyczakowski), bulwar Nadmorski, kopiec Kościuszki, apteka Pod Orłem, bar Flisak, hotel Pod Różą, kino Sfinks, księgarnia U Trzech Panów, schronisko Murowaniec, sklep Orient, zajazd U Kmiecica, most Teatralny, pomnik Piłsudskiego, aleja Piastów (ale: Aleje Jerozolimskie, ponieważ jeśli w nazwie wyraz aleja występuje w liczbie mnogiej należy go napisać wielką literą), rondo Waszyngtona



Skróty w nazwach piszemy małą literą, np. kościół pw. św. Józefa, ale jeśli użyjemy pełnego słowa, wówczas należy je napisać wielką literą – kościół pw. Świętego Józefa, ul. ks. Jerzego Popiełuszki albo ul. Księdza Jerzego Popiełuszki

- Spójniki i przyimki występujące wewnątrz nazw własnych, np. gospoda Zajązdz pod Lwem, także w nazwach ulic – ul. Bitwy pod Płowcami
- Nazwy godności współczesnych i historycznych, tytułów naukowych i zawodowych, np.

prezydent Rzeczypospolitej Polskiej, premier, wojewoda pomorski, marszałek Sejmu, marszałek województwa wielkopolskiego, profesor Politechniki Gdańskiej.



Nazwy urzędów i godności zapisujemy wielką literą w aktach prawnych oraz jeśli odnoszą się do konkretnej osoby, np. Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej Andrzej Duda, Wójt Gminy Raczkowice Agnieszka Waryńska.

11 listopada czy 11 Listopada?

11 listopada – jako data i jako nazwa święta.

11 Listopada – w nazwie ulicy (ul. 11 Listopada), ponieważ wszystkie wyrazy wchodzące w skład nazw ulic (z wyjątkiem samego słowa ulica i jego skrótu ul.) piszemy wielkimi literami.

Biblia czy „Biblia”?

Biblia, ponieważ tytuły świętych ksiąg zapisujemy wielką literą i bez cudzysłowu (w formie drukowanej zalecane jest używanie kursywy), tak jak Talmud, Pismo Święte, Koran.

II wojna światowa, druga wojna światowa czy II Wojna Światowa

Wszystkie formy są poprawne.

Nazwy wydarzeń i aktów dziejowych zapisujemy małą literą, jednak ze względów uczuciowych lub dla podkreślenia szacunku możemy zapisać je wielką literą, dlatego dopuszczalna jest pisownia, np. powstanie warszawskie i Powstanie Warszawskie, II wojna światowa i II Wojna Światowa.

ZOOM czy Zoom?

Zoom, ponieważ wyraz ten nie jest skrótowcem (nie został utworzony w wyniku skrócenia grupy wyrazów).

Nazwy komunikatorów, portali społecznościowych, stron internetowych zapisujemy wielką literą, np. Skype, Facebook, Teams, Instagram.

Pracujemy na Skypie, na Facebooku, na Teamsie, na Instagramie.

5.

Liczebniki

1. Liczebniki zbiorowe

Liczebniki zbiorowe występują:

- a. z rzeczownikami oznaczającymi zbiór osób różnej płci, np. troje uczniów = trzy osoby, wśród których są dwie uczennice i jeden uczeń lub dwóch uczniów i jedna uczennica;
- b. z rzeczownikami występującymi wyłącznie w formach liczby mnogiej, np. dwoje drzwi, dwoje skrzypiec;
- c. z rzeczownikami nazywającymi istoty niedorośle, np. szczenię, kurczę, cielę, oraz z rzeczownikiem dzieci, np. troje szczeniąt, czworo dzieci;
- d. z niektórymi rzeczownikami w tradycyjnych połączeniach, np. dwoje oczu, dwoje uszu, dwoje rąk, dziesięcioro przykładów.

Dwaj czy dwóch

Obie formy są poprawne i obie dotyczą tylko osób płci męskiej.

Należy pamiętać, że rzeczownik, który po nich występuje, ma formę mianownika (po dwaj, trzej, czterej) albo dopełniacza (po dwóch, trzech, czterech):

- Dwaj (M. kto?) konsulowie, uczestnicy
- Dwóch (D. kogo?) konsułów, uczestników.

I jeszcze jedna ważna zasada – po dwaj, trzej, czterej używamy czasownika w liczbie mnogiej (oni), po dwóch, trzech, czterech w liczbie pojedynczej (ono), np.

Dwaj, trzej, czterej uczniowie + są/byli/będą (czasownik w liczbie mnogiej)
Dwóch, trzech, czterech uczniów + jest/było/będzie (czasownik w liczbie pojedynczej, w 3. os. rodzaju nijakiego).

5 studentów – pięciu czy pięcioro?

Obie formy są poprawne.

Pięciu – oznacza, że w grupie są sami panowie,

pięcioro – że w grupie są i panie, i panowie.

Jeśli natomiast w grupie będą wyłącznie panie, wówczas powiemy pięć studentek.

Kilka czy kilku?

W tym przypadku forma zależy od rzeczownika.

Kilka łączy się z rzeczownikami rodzaju niemęskoosobowego,

kilku – z rzeczownikami męskoosobowymi.

Przykłady:

Kilka uczennic, uczestniczek, sukienek, projektów, wyrazów, psów, kotów.

Kilka osób (nawet jeśli tymi osobami będzie grupa damsko-męska, ponieważ rzeczownik osoba jest rodzaju niemęskoosobowego).

Kilku panów, chłopaków, Polaków, nauczycieli, mieszkańców.



Jeśli grupa osób będzie składać się z pań i panów, wówczas powiemy: kilkoro nauczycieli, lekarzy, uczestników, uczniów.

Podobnie jak słowo kilka/kilku zachowuje się słowo parę/paru, wiele/wielu, jednak nie mają one formy zakończonej na -oro.

Wiele ludzi czy wielu ludzi?

Obie formy są poprawne, jednak istnieje pewien niuans – połączenia wielu ludzi używamy, gdy chcemy zwrócić uwagę na podmiotowość człowieka, natomiast połączenie wiele ludzi, kiedy mamy na myśli nieokreślony tłum, masę ludzką.

Przykłady:

Wielu ludzi zginęło na drogach tego lata.

Spodziewano się, że wiele ludzi pojawi się na koncercie Stinga, ale nie przypuszczano, że będą to takie tłumy.

Obie, obaj, oboje

Formy obie/obydwie, obaj/obydwaj, oboje/obydwoje to synonimy.

Ona + ona = obie, obydwie

On + on = obaj, obydwaj

On + ona = oboje, obydwoje.

Kiedy używamy liczebnika zbiorowego oboje (obydwoje) w odniesieniu do osób różnej płci, wtedy mówimy:

oboje (kogo? czego) nauczycieli

oboje (kogo? czego?) uczniów

oboje (kogo? czego?) znajomych.

Kiedy jednak chodzi o pary małżeńskie, wówczas poprawne są połączenia:

oboje (kto? co?) państwo

oboje (kto? co?) Kotkowscy

oboje (kto? co?) rodzice

oboje (kto? co?) wujostwo

oboje (kto? co?) kuzynostwo (kuzyn z żoną).



Uwaga na narzędnik! W przypadku par małżeńskich musimy użyć następującej formy:

Z kim? z obojgiem (kogo? czego?) państwa Kowalskich, z obojgiem rodziców

ale

Z kim ? z państwem Kowalskimi, z rodzicami.

Raz

Po liczebnikach głównych używamy formę razy, np.

dwa razy, pięć razy, sto razy.

Po liczebnikach pół, półtora przyjmuje formę raza, np.

pół raza, półtora raza

ale

dwa i pół razy, ponieważ razy odnosi się do liczebnika głównego dwa.

Półtora czy półtorej?

Półtora + rzeczownik rodzaju męskiego, np. półtora bochenka.

Półtorej + rzeczownik rodzaju żeńskiego, np. półtorej godziny.

Procent czy procenta?

Ze wszystkimi liczebnikami ułamkowymi występuje zawsze forma procent, np.

3,6 procent – trzy i sześć dziesiątych procent.

Z liczebnikami oznaczającymi całości w M., D. i B. słowo procent także pozostaje bez zmian.

Przykłady:

To 20 procent naszych dochodów.

Zabrakło mu dwadzieścia procent do zaliczenia egzaminu.

Zarobiliśmy o dwadzieścia procent więcej w tym miesiącu.



Uwaga na liczebnik jeden w D. – poprawne są dwie formy: procenta i procentu.

Zabrakło mu jednego procenta/procentu do zaliczenia.

Tylko w C., N. i Ms. używamy form odmienionych.

Przykłady:

Rozdano dyplomy stu procentom uczestników konkursu.

Rozmawiał z pięciu procentami pacjentów.

Wiedział tylko o czterdziestu procentach sprzedanych samochodów.

2. Składnia liczebnika

Rzeczowniki w liczbie mnogiej łączą się w zdaniu z czasownikiem (orzeczeniem) w liczbie mnogiej, np. Drzewa są/były/będą.

Sytuacja zmienia się, gdy do rzeczownika dodamy określenie ilości, czyli liczebnik. Forma czasownika zależy wówczas od liczebnika i rodzaju rzeczownika.

Dla rodzaju niemęskoosobowego

dwa	drzewa	będą
trzy		są
cztery		były
pięć, sześć...	drzew	będzie
dużo, parę, kilka, wiele,		jest
mało, trochę		było

Zwróćmy uwagę, że 101 drzew jest, 102, 103, 104 drzewa są, ale 105 drzew jest. Jeśli mamy liczebniki, których ostatnim członem jest 2, 3, 4 (czyli np. 22, 23, 24, 152, 153, 154 itd.), wówczas czasownik jest w liczbie mnogiej, np.

64 auta czekają na światłach.

Nie dotyczy to 12, 13, 14, w tym przypadku powiemy np.

12 drzew rośnie przy drodze.

Dla rodzaju męskoosobowego

Z liczebnikami 2,3,4

dwaj	księża	będą
trzej		są
czterej		byli

lub

dwóch	księży	będzie
trzech		jest
czterech		było

Z liczebnikami powyżej 5

pięciu, sześciu, stu trzydziestu tysiąc	księży	będzie
paru, kilku, wielu		jest
dużo, mało		było

LICZEBNIKI

Z liczebnikiem oba, obie, obaj, np.

Oba drzewa/obie kawy + byli/są/będą.

Obaj studenci + byli/są/będą.

Z liczebnikiem oboje

Orzeczenie w liczbie mnogiej towarzyszy słowu oboje tylko wtedy, gdy odnosi się ono do par małżeńskich, np.

Oboje rodzice + byli/są/będą

Oboje nauczycieli/dzieci + było/jest/będzie

Przykłady:

Oboje dzieci wyjechało.

Oboje nauczycieli rozpoczęło pracę w szkole. (osoby różnej płci)

Oboje rodzice powinni podpisać zgodę na wyjazd dziecka. (rodzice to para małżeńska)

Z liczebnikami zbiorowymi,

np. dwoje, troje czasownik zawsze występuje w liczbie pojedynczej (forma ono).

Przykłady:

Dwoje dzieci otrzymało nagrody.

Osiemnaścioro uczestników konkursu pisze test.

3. Liczebniki wielowyrazowe

W odmianie liczebników głównych wielowyrazowych odmieniamy wszystkie wyrazy wchodzące w skład takiego liczebnika, np.

Stypendiów nie przyznano tysiącu pięciuset trzydziestu trzem kandydatom.

Albo możemy też odmienić tylko dwa ostatnie wyrazy, np.

Stypendiów nie przyznano tysiąc pięćset trzydziestu trzem kandydatom.



Jeśli ostatnim członem takiego liczebnika jest jeden, to pozostaje on nieodmienny, np.

Z trzydziestoma jeden kandydatami przeprowadzono rozmowy kwalifikacyjne.

4. Liczebniki porządkowe

Liczebniki porządkowe zapisujemy słownie, np.

pierwszy, dwudziesty

albo liczebnikiem z kropką, np.

1., 20.

Dodawanie końcówek fleksyjnych do cyfr jest niepoprawne (nie: 1-go, w 5-tym).

1 miejsce, 1. miejsce czy I miejsce?

Kolejność miejsca zapisujemy cyframi rzymskimi: I miejsce lub arabskimi. Przy zapisie cyframi arabskimi liczebniki porządkowe wymagają użycia kropki, dlatego poprawny jest zapis z kropką: 1. miejsce.



W nazwach własnych zawierających liczebniki porządkowe także należy pamiętać o kropce, np.

1. Pułk Strzelców Podhalańskich
3. Warszawska Brygada Rakietowa.

20-lecie, XX-lecie czy dwudziestolecie?

Wszystkie formy są poprawne.

Zapis cyfrowo-słowny możemy stosować, gdy zapisujemy wyrazy utworzone od połączenia liczebnika i przymiotnika czy liczebnika i rzeczownika, np.

XIX wiek – dziewiętnastowieczny lub XIX-wieczny

1 osoba – jednoosobowy lub 1-osobowy

**5 kondygnacji – pięciokondygnacyjny lub 5-kondygnacyjny (ale nie:
5-cio kondygnacyjny)**

7 lat – siedmioletni lub 7-letni

100 stron – stustronicowy, 100-stronicowy.

6.

Daty

Daty w języku polskim zapisujemy zawsze w kolejności: dzień, miesiąc, rok. Dzień i rok zapisujemy cyframi arabskimi, miesiąc możemy zapisać słownie bądź cyframi rzymskimi lub arabskimi. Poszczególne człony rozdzielamy kropką, np.

16.02.2022 r.

Przy zapisie cyframi rzymskimi nie stawiamy kropki, a poszczególne człony rozdzielamy spacją, np.

16 II 2022 r.

Przy zapisie słownym miesiąc zawsze ma formę dopełniacza, np.

12 lutego 2022 r.

Między liczbą oznaczającą rok a skrótem r. stawiamy spację.

W zapisie cyfrowym pomijamy zero przed pojedynczą liczbą oznaczającą dzień, np.

1.12.2008, 1 XII 2008 (nie: 01.12.2008, 01 XII 2008).

Zapis z zerem na początku jest dopuszczalny w sformalizowanych dokumentach, ale miesiąc musi być wówczas oznaczony cyframi arabskimi, np.

01.12.2008.

Nie możemy natomiast zapisać cyfry oznaczającej miesiąc bez zera, np.

1.06.2022 r. (nie: 1.6.2022 r.)

7.

Skróty i skrótowce

Skrót to skrócony zapis jakiegoś wyrazu, składający się z jednej lub grupy liter, np. mies. (miesiąc), im. (imienia).

Skrótowiec to wyraz utworzony z pierwszych liter jakiejś nazwy lub grupy wyrazów, np. PZU (Państwowy Zakład Ubezpieczeń).

Kropkę stawiamy:

- a. po skrótach, które nie są zakończone ostatnią literą skracanego wyrazu, np.

prof. (profesor)

godz. (godzina)

kl. (klasa)

s. (strona)

płn. (północ)

t. (tom)

os. (osiedle)

- b. po skrótach wielowyrazowych:

- po każdej literze skrótu, którego drugi lub kolejny człon rozpoczyna się od samogłoski, np.

p.n.e. – przed naszą erą

n.e. – naszej ery

p.o. – pełniący obowiązki

- na końcu skrótu, jeżeli jego kolejne człony zaczynają się od spółgłoski, np.

itd. (i tak dalej)

pt. (pod tytułem)

pw. (pod wezwaniem)

cdn. (ciąg dalszy nastąpi)

Kropki nie stawiamy:

- a. po skrótach oznaczających nazwy polskich jednostek monetarnych, np.

zł (złoty)

gr (groszy)

- b. po skrótach stosowanych w matematyce, fizyce, chemii, nazwach jednostek miar, np.

cm – centymetr

v – prędkość

Mg – magnez

dkg – dekagram

h – godzina

t – czas

- c. po skrótach, które zawierają pierwszą i ostatnią literę skróconego wyrazu, np.

mgr – magister

wg – według

nr – numer

mjr – major

dr – doktor

bp – biskup

Skróty dla oznaczenia wyrazów w liczbie mnogiej

Profesorowie Kowalski i Nowak = prof. prof. Kowalski i Nowak.

Kościół pod wezwaniem świętych Piotra i Pawła możemy zapisać na dwa sposoby:

kościół pw. śś. Piotra i Pawła,

kościół pw. św. św. Piotra i Pawła.

Piszemy również:

oo. (ojcowie), np. oo. franciszkanie

ss. (siostry), np. ss. Benedyktynki.

W pisowni skrótów nie należy używać znaków nieliterowych. Piszemy: Nakło nad Notecią albo Nakło n. Notecią (nie: Nakło n/Notecią).

Skróty i skrótownice, które sprawiają trudności

Dr czy dr.?

Jeśli skrót kończy się na ostatnią literę wyrazu, kropki nie stawiamy, czyli

dr = doktor, np.

To jest doktor Kowalski.

Jeśli skrót nie kończy się na ostatnią literę, a w dopełniaczu doktor ma formę doktora i kończy się na a, kropkę należy po tym skrócie postawić, czyli

dr. = doktora, np.

Spotkałam doktora Kowalskiego.

Skrót od słowa doktora możemy zapisać dwojako: dr. lub dra, np.

Dyplom dla dra Kowalskiego.

SMS czy esemes?

Obie formy są poprawne, np.

Wysłać esemes/SMS albo wysłać esemesa/SMS-a.

Jednak zalecana jest pierwsza wersja.

IKEA czy Ikea?

Skrótowiec ten może być nieodmienny albo możemy go odmieniać, i to na dwa sposoby:

IKEA, IKE-i, IKE-ę, IKE-a, w IKE-i

Ikea, Ikei, Ikeę, Ikeą, w Ikei.

LOT czy Lot?

Podróżuję LOT-em, zarezerwowałem bilety w Locie.

Tak naprawdę słowo LOT nie jest skrótowcem, ale nazwą własną firmy pochodzącą od rzeczownika pospolitego, jednak w świadomości językowej Polaków funkcjonuje jako skrótowiec. Można zapisywać tę nazwę jako LOT i jako Lot.

PS czy P.S.?

Postscriptum możemy zapisywać jako PS lub P.S.

PIT – nie wysłałam PIT-u.

VAT – nie płacę VAT-u.

EMPiK czy Empik?

Obie formy są poprawne, np.

Odwiedziłam salon EMPiK-u, kupiłam książkę w Empiku.

Tyś. czy tys.?

Tys. to forma poprawna.

Skróty zachowują formę zgodną z pisownią, a nie z wymową pełnych słów, piszemy tysiąc, dlatego skrót to tys.

Podobnie skróty:

godz. – godzina

os. – osiedle.

Fb czy fb, a może FB?

Wszystkie formy są dopuszczalne. Pisownia skrótu od słowa Facebook nie jest jeszcze uregulowana, najczęściej spotykaną formą jest fb, chociaż używa się także Fb, FB.

Używając skrótowców, należy pamiętać, że niektóre z nich także podlegają odmianie, np.

MEiN (Ministerstwo Edukacji i Nauki) – w MEiN-ie

UJ (Uniwersytet Jagielloński) – na UJ-ocie

MSZ (Ministerstwo Spraw Zagranicznych) – w MSZ-ecie

PWN (Państwowe Wydawnictwo Naukowe) – w PWN-ie

PiS (Prawo i Sprawiedliwość) – w PiS-ie.

Nie odmieniamy skrótowców zakończonych w wymowie na samogłoskę, np.: PKO, PO, KGB, PCK, MSWiA.

Skrótowce w zdaniu

MSZ poinformowało czy poinformował?

Forma czasownika zależy od rodzaju, jaki ma skrótowiec, a ten możemy ustalić w dwojaki sposób:

- wybrać słowo w skrótowcu nadrzędne, w MSZ jest nim słowo ministerstwo, więc skrótowiec byłby rodzaju nijakiego. Wtedy poprawną formą będzie

MSZ poinformowało.

- ustalić rodzaj na podstawie końcówki skrótowca, w MSZ jest to spółgłoska, wówczas skrótowiec byłby rodzaju męskiego i wtedy poprawną formą będzie

MSZ poinformował.

Jednak słowniki poprawnościowe dopuszczają dziś użycie obu form, więc poprawnym jest zarówno MSZ poinformowało, jak i MSZ poinformował.

8.

Szyk przydawki, czyli kulturalny attaché kulturalny

Przydawka to część zdania, która określa dany wyraz, może występować przed nim lub za nim i ta lokalizacja jest istotna.

Mamy bowiem **przydawki charakteryzujące**, czyli takie, które określają cechę danej rzeczy – w takim przypadku przydawka stoi przed wyrazem określanym, np. zimna woda, biała sukienka, znana aktorka, niewygodne krzesło.

Są też **przydawki klasyfikujące**, które określają najistotniejszą cechę przedmiotu i wtedy stoją za wyrazem określanym, np. woda mineralna (jeden z rodzajów wody), rząd polski, delegacja gruzińska, fizyka jądrowa, historia starożytna, urzędnik państwowy, ambasada polska.

Przydawka klasyfikująca (nazywana też gatunkową) nie stopniuje się.

Szyk przydawki ważny jest m.in. w zapisie nazw instytucji, organizacji polskich, np.

Kijowski Uniwersytet Narodowy, a nie: Kijowski Narodowy Uniwersytet

**Połtawski Narodowy Uniwersytet Techniczny, a nie: Połtawski
Narodowy Techniczny Uniwersytet**

**Centrum Kulturalno-Oświatowe Polskiej Mniejszości Narodowej, a nie:
Kulturalno-Oświatowe Centrum Polskiej Mniejszości Narodowej.**

9.

Korespondencja e-mailowa

E-mail, majl czy mejl?

Właściwie dzisiaj już wszystkie formy są poprawne, chociaż słowa mail i mejl są używane raczej w mowie potocznej.

Wysłać e-mail czy e-maila?

Wzorcową formą brzmi wysłać/dostać e-mail (końcówka -a w bierniku jest zarezerwowana dla rzeczowników żywotnych, np. kota, Adama), norma potoczna dopuszcza jednak dopełniaczową formę maila. Ale w oficjalnych formach wypowiedzi zaleca się stosowanie formy biernika, czyli wysłać e-mail.

Witam czy dzień dobry?

Nie używamy zwrotu witam w korespondencji pisemnej, stosujemy go w kontaktach bezpośrednich. E-mail możemy rozpocząć od frazy „Dzień dobry” bez względu na porę dnia, lecz najbardziej elegancką formą będzie „Szanowna Pani”, „Szanowny Panie” lub „Szanowni Państwo”. Tych form używamy także, kiedy piszemy do kogoś po raz pierwszy. Jeśli prowadzimy z kimś dłuższą korespondencję lub piszemy do osoby, którą znamy, możemy użyć imienia, np. Pani Anno, Panie Marku.

Jak zwracać się do osobistości?

Adresat	Forma zwrotu
prezydent	Panie Prezydencie
ambasador, wyższy urzędnik ambasady, biskup	Jego/Jej Ekszelencja
papież, patriarcha kościoła prawosławnego	Jego Świątobliwość
rektor	Jego/Jej Magnificencja

Zamiast pisać	lepiej użyć
W nawiązaniu do	nawiązując do/nawiązuję do
W odpowiedzi na	odpowiadając na/odpowiadam
Odnosnie	odnośnie do/w związku z/w sprawie na

10.

Tautologia i pleonazm

Są to często pojawiające się błędy językowe, polegające na tym, że do jakiegoś wyrażenia dodajemy zbędne słowo, czyli dublujemy to, co zostało już powiedziane.

Tautologia

to konstrukcja językowa, w której wyrazy powtarzają swoje znaczenie, pleonazm – wyrażenie, w którym jedna część wypowiedzi zawiera treść występującą w jej części drugiej, tzw. masło maślane.

Oto niektóre z tych błędów (oczywiście nie należy ich używać):

- dnia 5 czerwca
- w miesiącu lipcu
- kopnąć nogą
- akwen wodny
- iść na piechotę
- wracać z powrotem
- zabić na śmierć
- spadać w dół
- cofnąć się do tyłu
- kontynuować dalej.

11.

Rekcja czasownika, czyli czasowniki rządzą!

Czasowniki wymagają użycia występującego po nich rzeczownika w określonym przypadku, niejako rządzą formą rzeczownika, narzucają ją.

Jeden czasownik, w zależności od kontekstu, może łączyć się z kilkoma formami przypadków, np. brzydzić się kogo czego (dopełniacz) lub brzydzić się kim? czym? (narzędnik).

Rząd polskich czasowników nie zawsze jest taki sam jak w języku ukraińskim.

Język polski	Język ukraiński
szukać + D.	шукати+В.
słuchać + D.	слухати+В.
Zapominać + D.	забувати+В.
Używać + D.	вживати+В.
Próbować + D.	пробувати+В.
Towarzyszyć + C.	супроводжувати+В.
Gratulować + C.	вітати+D.
Faworyzować + B.	давати перевагу+С.
Uprawiać + B.	займатися+N.
Uczyć + D.	учити+С./навчати+D.
Uczyć się + D.	учитися (вчитися)+D./учити (вчити)+В./навчатися+С.
Posmakować + D.	покуштувати+В./D.
Razić + B.	бити+С.

12.

Aneks

Rekcja (łączliwość gramatyczna) czasownika

bronić np. ojczyzny, przekonań, pracy doktorskiej	(kogo? czego?)
bronić np. kogoś przed zarzutami, przed złym towarzystwem	(kogo? co?)
brzydzić się	(czego?/czym?)
chwycić się	(czego?/czym?)
dobiegać	(czego?/do czego?)
dochodzić	(czego?)
dokładać	(co?/czego?/czym?)
dokonywać	(czego?)
domyślać się	(czego?)
dopominać się	(czego?)
dorabiać się	(czego?/czym?)
dostarczać	(czego?/co?)
doszukiwać się	(czego?)
doświadczać	(czego?)
dowiadywać się	(czego?)
dowodzić (od dowodu, nie od dowodzenia)	(czego?/czym?)
doznawać	(czego?)
gratulować	(kogo? czego?/komu?)
kosztować (próbować smaku)	(czego?/co?)
kupować	(co?/czego?)
nabierać	(co?/czego?)
nabywać	(co?/czego?)
najadać się	(czego?/czym?)
nalewać	(co?/czego?)
nanosić	(co?/czego?)
napić się	(czego?)
nauczać	(kogo? czego?)
nauczyć się	(czego?)
obawiać się	(kogo? czego?)
objadać się	(czego?/czym?)
oczekiwać	(czego?)

objadać się	(czego?/czym?)
oczekiwać	(czego?)
oszczędzać	(co?/czego?)
patrzeć / patrzeć (oczekiwać)	(kogo? czego?)
podejmować się	(czego?)
poszukiwać	(kogo? czego?)
pozbawiać (się)	(czego?)
pożądać	(kogo? czego?)
pożyczać	(co?/czego?)
prosić	(kogo? co?/czego?)
próbować	(co?/czego?)
przestrzegać (dotrzymywać)	(czego?)
przestrzegać (ostrzegać)	(kogo?)
przybywać (o ilości, poziomie wody itp.)	(czego? kogo?)
pytać się	(kogo?)
radzić się	(kogo?)
sięgać	(czego?)
spodziewać się	(czego? kogo?)
stawać (wystarczać)	(czego?)
trzymać się	(czego? kogo?/czym?)
uchodzić (unikać, np. śmierci)	(czego?)
ujmować (odejmować, np. sobie)	(czego?)
unikać	(czego? kogo?)
ustępować (odstępować)	(czego?)
wołać, np. pomocy	(kogo? czego?)
wstydzić się	(kogo? czego?)
wyglądać (wyczekiwać)	(kogo? czego?)
wymagać	(czego?)
wyzbywać się (pozbywać się)	(kogo? czego?)
wzywać, np. pomocy	(kogo? czego?)
zabraniać	(czego?)
zwalniać, np. kroku	(czego?)
żałować	(kogo? czego?)
żądać	(czego?)

Nazewnictwo rodzinne

Brat żony	<i>szwagier</i>
Mąż siostry	<i>szwagier</i>
Siostra żony	<i>szwagierka</i>
Siostra męża	<i>szwagierka</i>
Brat męża	<i>szwagier</i>
Żona brata	<i>bratowa</i>

Brat ojca	<i>stryj</i>
Siostra ojca	<i>stryjenka</i>
Brat matki	<i>wuj</i>
Żona brata ojca	<i>stryjenka, obecnie częściej – ciotka</i>
Żona brata matki	<i>wujenka, obecnie częściej ciotka</i>
Siostra matki	<i>ciotka</i>
Mąż córki	<i>zięć</i>
Żona syna	<i>synowa</i>
Ojciec żony	<i>teść</i>
Matka żony	<i>teściowa</i>
Ojciec męża	<i>świekr; potocznie mówi się teść</i>
Matka męża	<i>świekra; potocznie mówi się teściowa</i>
Syn lub córka brata w stosunku do stryja (brata ojca)	<i>synowiec i synowica</i>
Syn lub córka siostry w stosunku do siostry ojca	<i>bratanek i bratanica</i>
Syn lub córka siostry w stosunku do siostry matki	<i>siostrzeniec i siostrzenica</i>
Syn brata ojca	<i>brat stryjeczny, obecnie częściej – kuzyn</i>
Córka brata ojca	<i>siostra stryjeczna, obecnie częściej – kuzynka</i>
Syn brata matki	<i>brat wujeczny, obecnie częściej – brat cioteczny</i>
Córka brata matki	<i>siostra wujeczna, obecnie częściej – siostra cioteczna</i>
Żona ojca w stosunku do dzieci z poprzedniego małżeństwa	<i>macocha</i>
Mąż matki w stosunku do dzieci z poprzedniego małżeństwa	<i>ojczym</i>
Syn i córka żony lub męża z poprzedniego małżeństwa	<i>pasierb i pasierbica</i>
Brat lub siostra mająca rodzeństwo z innego ojca lub matki	<i>brat przyrodni, siostra przyrodnia</i>

Nazwy geograficzne

trl. – transliteracja, *trb.* – transkrypcja

Jednostki administracyjne

Kijów; Kyiv (*trl.*), Kyjiw (*trb.*); ofic. misto Kyiv (*trl.*), misto Kyjiw (*trb.*)

Krym; ofic. Autonomiczna Republika Krymu; Krym (*trl.*), Krym (*trb.*); ofic. Avtonomna Respublika Krym (*trl.*), Awtonomna Respublika Krym (*trb.*)

obwód charkowski; Kharkivska oblast (*trl.*), Charkiwśka oblast ' (*trb.*)

obwód chersoński; Khersonska oblast (*trl.*), Chersonśka oblast ' (*trb.*)

obwód chmielnicki; Khmelnytska oblast (*trl.*), Chmelnyćka oblast ' (*trb.*)

obwód czerkaski; Cherkaska oblast (*trl.*), Czerkaśka oblast ' (*trb.*)

obwód czernihowski; Chernihivska oblast (trl.), Czernihowska oblast ' (trb.)
obwód czerniowiecki; Chernivetska oblast (trl.), Czerniowiecka oblast ' (trb.)
obwód dniepropetrowski; Dnipropetrovska oblast (trl.), Dnipropetrowska oblast ' (trb.)
obwód doniecki; Donetsk oblast (trl.), Donecka oblast ' (trb.)
obwód iwanofrankiowski; Ivano-Frankivska oblast (trl.), Iwano-Frankowska oblast ' (trb.)
obwód kijowski; Kyivska oblast (trl.), Kyjiwska oblast ' (trb.)
obwód kirowohradzki; Kirovohradska oblast (trl.), Kirowohradzka oblast ' (trb.)
obwód lwowski; Lvivska oblast (trl.), Lwiwska oblast ' (trb.)
obwód ługański; Luhanska oblast (trl.), Łuhanska oblast ' (trb.)
obwód mikołajowski; Mykolaivska oblast (trl.), Mykołajowska oblast ' (trb.)
obwód odeski; Odeska oblast (trl.), Odecka oblast ' (trb.)
obwód połtawski; Poltavska oblast (trl.), Połtawska oblast ' (trb.)
obwód rówieński; Rivnenska oblast (trl.), Riwnenska oblast ' (trb.)
obwód sumski; Sumska oblast (trl.), Sumska oblast ' (trb.)
obwód tarnopolski; Ternopilska oblast (trl.), Ternopilzka oblast ' (trb.)
obwód winnicki; Vinnytska oblast (trl.), Winnycka oblast ' (trb.)
obwód wołyński; Volynska oblast (trl.), Wołyńska oblast ' (trb.)
obwód zakarpacki; Zakarpatska oblast (trl.), Zakarpatska oblast ' (trb.)
obwód zaporoski; Zaporizka oblast (trl.), Zaporizka oblast ' (trb.)
obwód żytomierski; Zhytomyrska oblast (trl.), Żytomyrska oblast ' (trb.)
Sewastopol; Sevastopol (trl.), Sewastopol (trb.); ofic. misto Sevastopol (trl.), misto Sewastopol (trb.)

Jednostki administracyjne drugiego rzędu

Aleksandria; Oleksandriia (trl.), Ołeksandrija (trb.); [obwód kirowohradzki]
Ałczewsk; Alchevsk (trl.), Ałczewsk (trb.); [obwód ługański]
Ałuszt; ukr. Alushta (trl.), Ałuszt (trb.); ros. Alušta (trl.), Ałuszt (trb.); [Krym]
Armiański; ukr. Armiansk (trl.), Armiański (trb.); ros. Armjansk (trl.), Armiansk (trb.); [Krym]
Bachmut; Bakhmut (trl.), Bachmut (trb.); [obwód doniecki]
Berdiański; Berdiansk (trl.), Berdiański (trb.); [obwód zaporoski]
Berdyczów; Berdychiv (trl.), Berdycziv (trb.); [obwód żytomierski]
Berehowo; Berehove (trl.), Berehowe (trb.); [obwód zakarpacki]
Biała Cerkiew; Bila Tserkva (trl.), Biła Cerkwa (trb.); [obwód kijowski]
Białogród nad Dniestrem; Bilhorod-Dnistrovskyi (trl.), Biłhorod-Dnistrowskyj (trb.); [obwód odeski]
Bielajewka; Biliaivka (trl.), Bilajiwka (trb.); [obwód odeski]
Bolechów; Bolekhiv (trl.), Bołechiw (trb.); [obwód iwanofrankiowski]
Borysław; Boryslav (trl.), Borysław (trb.); [obwód lwowski]
Boryspol; Boryspil (trl.), Boryspil (trb.); [obwód kijowski]
Brzeżany; Berezhany (trl.), Bereżany (trb.); [obwód tarnopolski]
Bursztyn; Burshtyn (trl.), Bursztyn (trb.); [obwód iwanofrankiowski]
Charcyz; Khartsyzk (trl.), Charczyż (trb.); [obwód doniecki]
Charków; Kharkiv (trl.), Charkiw (trb.); [obwód charkowski]
Chersoń; Kherson (trl.), Cherson (trb.); [obwód chersoński]

Chmielnicki; Khmelnytskyi (trl.), Chmelnyčkyj (trb.); [obwód chmielnicki]
Chmielnik; Khmilnyk (trl.), Chmilnyk (trb.); [obwód winnicki]
Chust; Khust (trl.), Chust (trb.); [obwód zakarpacki]
Czarnomorsk; Chornomorsk (trl.), Czornomorśk (trb.); [obwód odeski]
Czerkasy; Cherkasy (trl.), Czerkasy (trb.); [obwód czerkaski]
Czernihów; Chernihiv (trl.), Czernihiv (trb.); [obwód czernihowski]
Czerniowce; Chernivtsi (trl.), Czerniwci (trb.); [obwód czerniowiecki]
Czerwonogród; Chervonohrad (trl.), Czerwonohrad (trb.); [obwód lwowski]
Czortków; Chortkiv (trl.), Czortkiw (trb.); [obwód tarnopolski]
Debalcewo; Debalcewe; Debaltseve (trl.), Debalcewe (trb.); [obwód doniecki]
Dniepr; Dnipro (trl.), Dnipro (trb.); [obwód dnipropropetrowski]
Dobropole; Dobropillia (trl.), Dobropilla (trb.); [obwód doniecki]
Dokuczajewsk; Dokuchaievsk (trl.), Dokuczajewśk (trb.); [obwód doniecki]
Donieck; Donetsk (trl.), Donećk (trb.); [obwód doniecki]
Drohobycz; Drohobych (trl.), Drohobycz (trb.); [obwód lwowski]
Dżankoj; Dzhankoi (trl.), Džankoj (trb.); [Krym]
Eupatoria; Yevpatoriia (trl.), Jewpatorija (trb.); [Krym]
Fastów; Fastiv (trl.), Fastiw (trb.); [obwód kijowski]
Głuchów; Hlukhiv (trl.), Hłuchiw (trb.); [obwód sumski]
Gorłówka; Horlivka (trl.), Horliwka (trb.); [obwód doniecki]
Hadziacz; Hadiach (trl.), Hadiacz (trb.); [obwód poławski]
Humań; Uman (trl.), Umań (trb.); [obwód czerkaski]
Irpień; Irpin (trl.), Irpiń (trb.); [obwód kijowski]
Iwano-Frankiowsk; Ivano-Frankivsk (trl.), Iwano-Frankiówśk (trb.); [obwód iwanofrankiowski]
Izmaił; Izmail (trl.), Izmajil (trb.); [obwód odeski]
Jałta; Yalta (trl.), Jałta (trb.); [Krym]
Jaremcze; Yaremche (trl.), Jaremcze (trb.); [obwód iwanofrankiowski]
Kachowka; Kakhovka (trl.), Kachowka (trb.); [obwód chersoński]
Kadijewka; Kadiivka (trl.), Kadijiwka (trb.); [obwód ługański]
Kałusz; Kalush (trl.), Kałusz (trb.); [obwód iwanofrankiowski]
Kamieniec Podolski; Kamianets-Podilskyi (trl.), Kamjaneć-Podilśkyj (trb.); [obwód chmielnicki]
Kamieńskie; Kamianske (trl.), Kamjańśke (trb.); [obwód dnipropropetrowski]
Kaniów; Kaniv (trl.), Kaniw (trb.); [obwód czerkaski]
Kercz; Kerch (trl.), Kercz (trb.); [Krym]
Kołomyja; Kolomyia (trl.), Kołomyja (trb.); [obwód iwanofrankiowski]
Konstantynówka; Kostiantynivka (trl.), Kostiantyniówka (trb.); [obwód doniecki]
Korosteń; Korosten (trl.), Korosteń (trb.); [obwód żytomierski]
Kowel; Kovel (trl.), Kowel (trb.); [obwód wołyński]
Kramatorsk; Kramatorsk (trl.), Kramatorśk (trb.); [obwód doniecki]
Krasnoperekopsk; Krasnoperekopsk (trl.), Krasnoperekopśk (trb.); [Krym]
Kropywnycki; Kropyvnytskyi (trl.), Kropywnyčkyj (trb.); [obwód kirowohradzki]
Krzemieniec; Kremenets (trl.), Kremeneć (trb.); [obwód tarnopolski]
Krzemieńczuk; Kremenchuk (trl.), Kremenczuk (trb.); [obwód poławski]
Krzywy Róg; Kryvyi Rih (trl.), Krywyj Rih (trb.); [obwód dnipropropetrowski]

Kupiańsk; Kupiansk (trl.), Kupjańsk (trb.); [obwód charkowski]
Lisiczańsk; Lysychansk (trl.), Łysyczanśk (trb.); [obwód ługański]
Lwów; Lviv (trl.), Lwiw (trb.); [obwód lwowski]
Ładyżyn; Ladyzhyn (trl.), Ładyżyn (trb.); [obwód winnicki]
Łubnie; Lubny (trl.), Łubny (trb.); [obwód poławski]
Łuck; Luts'k (trl.), Łu'ćk (trb.); [obwód wołyński]
Ługańsk; Luhansk (trl.), Łuhanśk (trb.); [obwód ługański]
Makiejewka; Makiivka (trl.), Makijiwka (trb.); [obwód doniecki]
Malin; Małyn (trl.), Małyn (trb.); [obwód żytomierski]
Marganec; Marhanets (trl.), Marhaneć (trb.); [obwód dnipropropetrowski]
Mikołajów; Mykolaiv (trl.), Mykołajiw (trb.); [obwód mikołajowski]
Mohylów Podolski; Mohyliv-Podil'skyi (trl.), Mohyliw-Podil'skyj (trb.); [obwód winnicki]
Morszyn; Morshyn (trl.), Morszyn (trb.); [obwód lwowski]
Mukaczewo; Mukachevo (trl.), Mukaczewo (trb.); [obwód zakarpaci]
Necieszyn; Netishyn (trl.), Netiszyn (trb.); [obwód chmielnicki]
Nieżyn; Nizhyn (trl.), Niżyn (trb.); [obwód czernihowski]
Nowa Kachowka; Nova Kakhovka (trl.), Nowa Kachowka (trb.); [obwód chersoński]
Nowodniestrowsk; Novodnistrovsk (trl.), Nowodniestrows'k (trb.); [obwód czerniowiecki]
Nowogród Siewierski; Novhorod-Siverskyi (trl.), Nowhorod-Siwers'kyj (trb.); [obwód czernihowski]
Nowogród Wołyński; Novohrad-Volynskyi (trl.), Nowohrad-Wołyński (trb.); [obwód żytomierski]
Nowowołyński; Novovolynsk (trl.), Nowowołyński (trb.); [obwód wołyński]
Nowy Rozdół; Novyi Rozdil (trl.), Nowyj Rozdil (trb.); [obwód lwowski]
Obuchów; Obukhiv (trl.), Obuchiw (trb.); [obwód kijowski]
Oczaków; Ochakiv (trl.), Oczakiw (trb.); [obwód mikołajowski]
Odessa; Odesa (trl.), Odesa (trb.); [obwód odeski]
Ostróg; Ostroh (trl.), Ostroh (trb.); [obwód rówieński]
Pawłohrad; Pavlohrad (trl.), Pawłohrad (trb.); [obwód dnipropropetrowski]
Perejaśław Chmielnicki; Pereiaslav-Khmelnytskyi (trl.), Perejaśław-Chmelnyćkyj (trb.); [obwód kijowski]
Perwomajsk; Pervomaisk (trl.), Perwomajśk (trb.); [obwód ługański]
Perwomajsk; Pervomaisk (trl.), Perwomajśk (trb.); [obwód mikołajowski]
Perwomajski; Pervomaiskyi (trl.), Perwomaj'skyj (trb.); [obwód charkowski]
Pokrowsk; Pokrovsk (trl.), Pokrows'k (trb.); [obwód doniecki]
Połtawa; Poltava (trl.), Połtawa (trb.); [obwód poławski]
Pryłuki; Pryluky (trl.), Pryłuky (trb.); [obwód czernihowski]
Prypeć; Prypiat (trl.), Prypjat' (trb.); [obwód kijowski]
Równe; Rivne (trl.), Riwne (trb.); [obwód rówieński]
Rzyszczów; Rzhyshechiv (trl.), Rżyszcziw (trb.); [obwód kijowski]
Saki; Saky (trl.), Saky (trb.); [Krym]
Sambor; Sambir (trl.), Sambir (trb.); [obwód lwowski]
Siewierodoneck; Sievierodonetsk (trl.), Siewierodonećk (trb.); [obwód ługański]
Sławuta; Slavuta (trl.), Sławuta (trb.); [obwód chmielnicki]

Sławutycz; Slavutych (trl.), Sławutycz (trb.); [obwód kijowski]
Słowiańsk; Sloviansk (trl.), Słowjańsk (trb.); [obwód doniecki]
Starokonstantynów; Starokostiantyniv (trl.), Starokostiantyniw (trb.); [obwód chmielnicki]
Stryj; Stryi (trl.), Stryj (trb.); [obwód lwowski]
Symferopol; Simferopol (trl.), Simferopol (trb.); [Krym]
Szachtersk; Shakhtask (trl.), Szachtańsk (trb.); [obwód doniecki]
Szepetówka; Shepetivka (trl.), Szepetiówka (trb.); [obwód chmielnicki]
Śnieżne; Snizhne (trl.), Sniżne (trb.); [obwód doniecki]
Tarnopol; Ternopil (trl.), Ternopil (trb.); [obwód tarnopolski]
Teodozja; Feodosiia (trl.), Feodosija (trb.); [Krym]
Truskawiec; Truskavets (trl.), Truskawiec (trb.); [obwód lwowski]
Użhorod; Uzhhorod (trl.), Użhorod (trb.); [obwód zakarpacki]
Warasz; Varash (trl.), Warasz (trb.); [obwód rówieński]
Wasyłków; Vasylykiv (trl.), Wasyłkiw (trb.); [obwód kijowski]
Winnica; Vinnytsia (trl.), Winnycia (trb.); [obwód winnicki]
Włodzimierz Wołyński; Volodymyr-Volynskyi (trl.), Wołodymyr-Wołyński (trb.); [obwód wołyński]
Wozniesieńsk; Voznesensk (trl.), Woznesieńsk (trb.); [obwód mikołajowski]
Zaporoże; Zaporizhzhia (trl.), Zaporizżia (trb.); [obwód zaporoski]
Złotonosza; Zolotonosha (trl.), Zołotonosza (trb.); [obwód czerkaski]
Żmerynka; Zhmerynka (trl.), Żmerynka (trb.); [obwód winnicki]
Żółte Wody; Zhovti Vody (trl.), Żowti Wody (trb.); [obwód dniepropetrowski]
Żytomierz; Zhytomyr (trl.), Żytomyr (trb.); [obwód żytomierski]

Wzory pism

Kierujący organizacjami, instytucjami, szkołami niejednokrotnie mierzą się z koniecznością sporządzenia różnego rodzaju pism, podań, wniosków itp. Również okoliczności życia codziennego wymagają umiejętności napisania prośby, zawiadomienia, podziękowania czy odwołania. Poniżej zamieszczamy przydatny link, pod którym znajdują się wzory odpowiednich tekstów użytkowych.

<https://wzory-pisma.pl>

Źródła:

Wielki słownik poprawnej polszczyzny PWN pod red. Andrzeja Markowskiego, Warszawa 2006.

Wielki słownik ortograficzny PWN pod red. Edwarda Polańskiego, Warszawa 2016.

<https://sjp.pwn.pl>

<http://www.rjp.pan.pl>

<https://obcyjezykpolski.pl>

<https://nck.pl/projekty-kulturalne/projekty/ojczysty-dodaj-do-ulubionych>

<https://polszczyzna.pl>

Dominika Izdebska-Długosz, *Tęsknię po tobie – o transferowych błędach rzędu czasowników w polszczyźnie studentów z Ukrainy*, cejsh.icm.edu.pl 2019, online: <http://cejsh.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element.desklight-o8ef6b07-cdc-2-489d-91eb-of903df991c4>, dostęp: 26.08.2022.



**Projekt finansowany ze środków Kancelarii Prezesa Rady Ministrów
w ramach konkursu Polonia i Polacy za Granicą 2022**



**Projekt „Tu jest Polska – wystawy, publikacje, pielęgnowanie
pamięci” realizowany przez Fundację Wolność i Demokracja**

Publikacja wyraża jedynie poglądy autora/ów i nie może być utożsamiana z oficjalnym stanowiskiem Kancelarii Prezesa Rady Ministrów.



*Być Polakiem na obczyźnie. Poradnik jest dostępny na licencji Creative Commons Uznanie autorstwa 4.0 Międzynarodowa. Pewne prawa zastrzeżone na rzecz Fundacji Wolność i Demokracja.
Utwór powstał w ramach zlecenia przez Kancelarię Prezesa Rady Ministrów zadań w zakresie wsparcia Polonii i Polaków za granicą w 2022 roku.
Zezwala się na dowolne wykorzystanie utworu, pod warunkiem zachowania ww. informacji, w tym informacji o stosowanej licencji i o posiadaczach praw.*